

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**HIPOTEKĀRO KREDITORU INTEREŠU
NODROŠINĀŠANA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Jānis Ritums**

Studenta apliecības Nr.: jr17024

Darba vadītājs: profesors Dr. iur. Jānis Rozenfelds

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Darbā tiek analizēts Latvijas tiesiskais regulējums ar hipotēku nodrošināta kreditora prasījumam maksātnespējas procesā, piespiedu izpildē esošā izpildu lietā un mantojuma lietā. Hipotekārā kreditora prasījuma tiesības tiek zaudētas, nepiesakot kreditora prasījumu maksātnespējas procesā sešu mēnešu laikā un nepastāv kreditoru informēšanas pienākums.

Ņemot vērā zemu Latvijas maksātnespējas procesu efektivitātes vērtējumu, pētīta Latvijas tiesiskā regulējuma atbilstība starptautisku organizāciju rekomendācijām un ES dalībvalstu tiesiskajam regulējumam.

Izstrādāti ieteikumi nozares pilnveidošanai, vienotai tiesību sistēmai Latvijā, saskaņā ar starptautisku organizāciju ieteikumiem, kas palielinātu maksātnespējas procesu efektivitāti un kreditoru tiesību līdzsvaru ar citām ES dalībvalstīm.

Maksātnespēja, kreditors, hipotēka, noilgums, piedziņa.

ANNOTATION

This work covers Latvian regulatory framework for secured mortgage creditor rights during insolvency proceedings, enforcement of execution file rulings and inheritance. Under current regulation mortgage creditors may lose their rights to recovery during insolvency proceedings if they do not make a statement of claim during six months, and there is no obligation of notification for these creditors. Taking into account the low effectiveness of insolvency proceedings in Latvia, this work reviews the conformity of Latvian regulatory framework to recommendations of international organizations and regulations of other EU countries.

This work proposes recommendations for improving regulations in this domain according to recommendations of international organizations, which would improve efficiency of insolvency proceedings and align creditor rights to other EU member states.

Insolvency proceedings, mortgage, limitation period, rights to recovery.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	5
1. HIPOTEKĀRO KREDITORU INTEREŠU NODROŠINĀŠANA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ. JĒDZIENI, BŪTĪBA.....	8
1.1. Hipotēkas institūts.....	8
1.2. Maksātnespējas likums, tā vēsturiskie mērķi, regulējuma pamats.....	12
1.3. Maksātnespējas procesa pilnveidošanai izvirzītie nosacījumi Latvijā.....	15
1.4. Maksātnespējas procesa pilnveidošanai starptautiski izvirzītie nosacījumi.....	18
2. KREDITORU INFORMĒŠANAS PIENĀKUMS.....	21
2.1. Kreditoru vispārējais informēšanas pienākums Latvijā.....	21
2.2. Kreditoru informēšanas pienākums maksātnespējas procesā Latvijā.....	23
2.3. Latvijā pieejamie personu informēšanas veidi.....	24
2.4. Informēšanas sekas maksātnespējas procesā.....	27
2.5. Informēšanas pienākums. ES dalībvalstīm saistošais regulējums.....	33
3. AIZSKĀRUMU VEIDOJOŠIE APSTĀKĻI.....	37
3.1. Prasījuma iesniegšanas nokavējuma sekas.....	37
3.2. Atbilstība maksātnespējas procesa principiem.....	40
3.3. Piespiedu izpildes lietas pāreja maksātnespējas procesā.....	42
3.4. Kreditora aizsardzība mantojuma lietā.....	46
3.5. Atgūto līdzekļu nezūdamība.....	48
3.6. Mantas īpašā konfiskācija.....	49
4. ATZINUMI PAR NODROŠINĀTĀ KREDITORA PRASĪJUMU TIESĪBU ZAUDĒŠANAS NOZĪMĪGUMU.....	51
4.1. Tieslietu ministrijas vērtējums.....	51
4.2. Alternatīvi vērtējumi.....	52
4.3. Noilguma atcelšana attiecībā uz nodrošināto kreditoru.....	53
KOPSAVILKUMS.....	56
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS.....	58

IEVADS

Maģistra darba tēma ir *Hipotekāro kreditoru interešu nodrošināšana maksātnespējas procesā*. Tēmas izvēles pamats ir hipotēkas kā būtiska civiltiesību sistēmas institūta nozīme civiltiesiskos darījumos un tiesiskā regulējumā noteiktās iespējas šīs tiesības zaudēt, vai uzņemties ievērojamus papildus izdevumus iespējamā maksātnespējas procesa gadījumā. Hipotēkas kā absolūtas tiesības, kas nodrošina kreditora intereses pret trešajām personām, iespējamā zaudēšana, ir nozīmīgs apstāklis darījumu slēgšanas vērtējumam. Iespēja zaudēt hipotēkas institūta garantēto kreditora tiesību aizstāvību pret trešajām personām, mazina tiesisko paļāvību valstī izveidotā tiesību sistēmā, tādēļ īpaši rūpīgi izvērtējami tiesiskā regulējuma mērķi, kas ir par pamatu šādam tiesību zudumam. Uz tiesiskā regulējuma nepilnību un/vai neatbilstību tiesību sistēmai Latvijā norāda atšķirīgais tiesiskais regulējums līdzīgi vērtējamās situācijās, piemēram, mantojuma lietās, zemais starptautiskais vērtējums maksātnespējas procesu efektivitātei Latvijā, kā arī tiesu atšķirīgie, pretējie nolēmumi izvērtētajos gadījumos.

2017. un 2018. gadā ar nekustamajiem īpašumiem kopā veikti vairāk kā 100'000 darījumi par kopēju summu vairāk kā 3.2 miljardi eiro¹, savukārt uzsākto maksātnespējas procesu skaits pārsniedz 4300². Vienlaicīgi uz 2018.gada ceturkā ceturkšņa pēdējo dienu, saskaņā ar Latvijas Bankas apkopoto statistiku³ par aktuālajām kredītsaistībām, kas aptver informāciju, kuru sniedz Kredītu reģistra dalībnieki, saskaņā ar Kredītu reģistra likuma⁴ 1. panta 2.daļas prasībām, ir aktīvi vairāk kā 141'000 kredītu mājokļa iegādei un vairāk kā 6'000 kredītu nekustamā īpašuma iegādei. Šiem kredītu veidiem visbiežāk tiek piemērota kreditora tiesību aizsardzība, nostiprinot hipotēku nekustamajam īpašumam, kas iegādāts par aizdotajiem līdzekļiem. Hipotēkas nostiprināšana var būt izmantota arī citos izsniegto aizdevumu veidos, piemēram, kā arī papildus šīm, 96 dalībnieku reģistrētajām saistībām, pastāv citas, Kredītu reģistrā neregistrētas saistības. Ņemot vērā Maksātnespējas likuma 1.pantā noteikto mērķi "veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi"⁵, ir secināms, ka Maksātnespējas likums ievērojami lielākā skaitā gadījumu būs piemērojams tieši personām, kas ir uzņēmušās finansiālās saistības un nespēj tās pildīt.

¹ Valsts zemes dienests. Latvijas Nekustamā īpašuma tirgus – statistiskie rādītāji. Pieejams: <http://kadastralavertiba.lv/tirgus-dati/statistika/> [aplūkots 11.03.2019.]

² Lursoft - uzņēmumu datu bāzes. Ierosināto MNP lietu skaits pēc MNP rakstura. Pieejams: https://www.lursoft.lv/exec?act=MNR_LSTAT&stat_id=546&tablesequence=&tablepage=1 [aplūkots 11.03.2019.]

³ Latvijas Banka. Saistību skaits 2018.gada 4.ceturkšņa beigās. Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/dati-statistika/kr-statistika> [aplūkots 11.03.2019.]

⁴ Kredītu reģistra likums: LV likums. Pieņemts 24.05.2012 [01.04.2018 red.]

⁵ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [06.01.2018 red.]

Maģistra darbā vĕrtĕta hipotekārā kreditora tiesĭbu iespĕjamā zaudĕšana maksātnespĕjas procesa ietvaros, ar kreditora statusu saistĭtie, iespĕjams, nelietderĭgie tĕriņi, un citas bĭtiskas maksātnespĕjas procesa sastāvdaļas, vĕrtĕjot to nepieciešamĭbu un atbilstĭbu starptautiski atzĭtu tiesĭbu zinātnieku izpĕtes rezultātiem, Pasaules Bankas un citu starptautisku institĭciju ieteikumiem, nevĕrtĕjot Latvijas tiesĭbu zinātnieku publikācijas.

Salĭdzināts tiesiskais regulĕjums situācijās, kas izcelšanās iemeslu un procesā sasniedzamo rezultātu ziņā ir lĭdzvĕrtĭgas - civiltiesisko regulĕjumu zvĕrināta tiesu izpildĭtāja piespiedu izpildĕ esošā izpildu lietā; piedzinĕjam vĕršoties pret parādniekam piederošu nekustamo ĭpašumu; mantojuma lietas ietvaros, nomirstot nekustamā ĭpašuma ar nostiprinātu hipotĕku ĭpašniekam un starptautiskajiem principiem noziedzĭgi iegĕtu lĭdzekļu legalizācijas novĕršanas nepieciešamĭbas gadĭjumos.

Salĭdzināmajos procesos vĕrtĕts ir nodrošinātajiem kreditoriem bĭtisks ir apstākļu kopums - kreditoram pieejamā informācija, informācijas nosĭtĭšanas pienākums, kas attiecināms uz procesā iesaistĭtajām personām, tostarp ņemot vĕrā personu interesi sniegt vai nesniegt šādu informāciju, ja tas ietilpst rĭcĭbas brĭvĭbā. Piemĕram, vĕrtĕjams ir administratora atlĭdzĭbas pieaugums, Maksātnespĕjas likuma 169.panta 2.daļas 2.punkts un 3. daļas 4. lĭdz 6. punkts⁶, gadĭjumā, ja nodrošinātais kreditors netiek informĕts, nepiesaka kreditoru prasĭjumu un ieķĭlātā manta tiek atbrĭvota no ieķĭlājuma. Maksātnespĕjĭgas fiziskas personas ieguvums, no ieķĭlātā nekustamā ĭpašuma atsavināšanas iegĕtos lĭdzekļus novĭrzojot citu, nenodrošinātu prasĭjumu dzĕšanai, vai juridiskas personas aizdevumam piesaistĭtas fiziskas personas kā saistĭbu galvinieka intereses, lai galvojuma saistĭba zaudĕtu spĕku, zaudĕjot spĕku pamata saistĭbai. Otrkārt, kreditora darbĭbām noteiktais sešu mĕnešu termiņš un sekas, kas rodas neievĕrojot termiņus kādā no salĭdzināmajiem procesiem, ņemt vĕrā, ka Maksātnespĕjas procesa ietvaros, ar hipotĕku nodrošinātajam kreditoram, likumā noteiktajos termiņos neiesniedzot kreditora prasĭjumu, tiek zaudĕtas ar saistĭbu rašanās un hipotĕkas nostiprināšanas brĭdi iegĕtās tiesĭbas. Šāds, sešu mĕnešu termiņā ierobežots, ar hipotĕku nodrošinātā kreditora tiesĭbu izmantošanas pienākuma regulĕjums, Latvijā vēsturiski nav bijis. Pienākums ir uzlikts, veicot grozĭjumus jomu regulĕjošajā Maksātnespĕjas likumā. Tiesiskais regulĕjums, kas attiecināms uz termiņiem, ar hipotĕku nodrošinātā kreditora prasĭjuma iesniegšanā, mantojuma lietās, arī ir ticis grozĭts salĭdzināmā laika periodā. Vienlaicĭgi secināms, ka izmaiņas tiesiskajā regulĕjumā nav tik nelabvēlĭgas ar hipotĕku nodrošinātam kreditoram, turklāt, aktuālā tiesu prakse mantojuma lietās norāda uz hipotekāro kreditoru interešu aizsardzĭbu.

⁶ Maksātnespĕjas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [15.04.2019 red.]

Pētījuma uzdevums ir veikt tiesiskā regulējuma analīzi salīdzināmajās situācijās, atrast atšķirīgo un veikt izpēti, kādi iemesli ir būtiski atšķirīgam tiesiskajam regulējumam, kādi ir likumdevēja argumenti, kādi ir cēloņi un mērķi atšķirīgiem termiņiem tiesību izlietojumam un atšķirīgām tiesiskajām sekām, kas rodas kreditoram nerealizējot savas tiesības noteiktajā termiņā.

Ņemot vērā atsauces uz starptautisko organizāciju ieteikumu izpildi Maksātnespējas likuma grozījumu izstrādē, darba uzdevums ir veikt Latvijas tiesību regulējuma atbilstības salīdzinājumu ar ES dalībvalstu regulējumu, starptautisku organizāciju ieteikumiem un atbilstību Maksātnespējas likuma mērķiem. Darba uzdevums ir vērtēt, kādā mērā pastāvošais tiesiskais regulējums ir ļāvis sasniegt likumdevēja plānotos rezultātus.

Maģistra darba mērķis ir izstrādāt ieteikumus maksātnespējas nozares tiesiskā regulējuma pilnveidošanai, saistībā ar hipotekāro kreditoru tiesību aizskārumiem, tādā veidā panākot to iekļaušanos vienotā tiesību sistēmā Latvijā, vienlaicīgi, izmaiņas veicot, saskaņā ar starptautisku organizāciju ieteikumiem, kopumā tādā veidā paaugstinot maksātnespējas procesu efektivitāti un Latvijas kreditoru tiesību uzlabošanu, ar mērķi panākt līdzsvaru, salīdzinājumā ar kreditoru tiesībām citās ES dalībvalstīs.

1. HIPOTEKĀRO KREDITORU INTEREŠU NODROŠINĀŠANA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ. JĒDZIENI, BŪTĪBA

1.1 Hipotēkas institūts

Hipotēka ir nekustamās mantas ieķīlājums, nenododot tās valdījumu, turklāt, tās ierakstīšana zemesgrāmatā, dod kreditoram lietu tiesību uz ieķīlāto īpašumu. Saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 1.pantu, “Zemesgrāmatās ieraksta nekustamus īpašumus un nostiprina ar tiem saistītās tiesības. Zemesgrāmatas ir visiem pieejamas, un to ierakstiem ir publiska ticamība. Nekustamo īpašumu ierakstīšana un lietu tiesību nostiprināšana ir obligāta”⁷. Ķīlas ņēmēju tiesību aizstāvībai ir izveidots plašs tiesību institūts. Latvijas Republikas Satversmes 105. pants nosaka, ka “īkvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību”⁸. Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 105. panta tvērumu, norādījusi, ka “pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju un neaprobežojas vienīgi ar īpašuma tiesībām. Ar “tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, piemēram, īpašums (Civillikuma 927. panta izpratnē⁹); ķīlas tiesības; servitūtu tiesības; autortiesības.”¹⁰ Ievērojot iepriekš minēto, Latvijas Republikas Satversmes 105.pants aizsargā un garantē ķīlas ņēmēja ķīlas tiesības, līdzvērtīgi kā īpašnieka tiesības.

Ar 1997.gada 4. jūnija Saeimas pieņemtu likumu Latvijā tika pieņemta un apstiprināta 1950.gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Tās Pirmā protokola 1.panta pirmā daļa nosaka: “Jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz īpašumu. Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem”.¹¹

⁷ Zemesgrāmatu likums: LV likums. Pieņemts 22.12.1937 [11.08.2017 red.]

⁸ Latvijas Republikas satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922 [01.01.2019 red.]

⁹ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

¹⁰ Satversmes tiesas 30.03.2011 spriedums lietā Nr.2010-60-01, 17.1.punkts, pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-60-01_Spriedums.pdf [aplūkots 06.05.2018]

¹¹ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.panta 1. daļa. Parakstīta Romā 04.11.1950, Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu: LV likums. Pieņemts 04.06.1997 [04.06.1997 red.]

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi uz kritērijiem, kas ir jāizvērtē, lai konstatētu, vai īpašuma atņemšana ir notikusi atbilstoši konvencijai. Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2012. gada 25. oktobra spriedumā lietā Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju¹², sniedz vērtējumu, ka Konvencijas Pirmā protokola 1.pants ietver trīs atsevišķus noteikumus:

pirmais, kas ir ietverts pirmā punkta pirmajā teikumā un kam piemīt vispārējais raksturs, noteic tiesības uz netraucētu īpašumtiesību īstenošanu;

otrais noteikums, kas ietverts pirmā punkta otrajā teikumā, regulē īpašuma atņemšanu un paredz tai zināmus nosacījumus;

trešais noteikums, kurš ir atrunāts otrajā punktā, piešķir valstīm pilnvaras, starp daudzām citām, kontrolēt īpašuma izmantošanas kārtību saskaņā ar vispārējām interesēm.

Tomēr šie noteikumi nav nesaistīti: otrais un trešais noteikums saistīti ar konkrētiem iejaukšanos īpašumtiesību netraucētā īstenošanā gadījumiem, un tādēļ tie ir jāinterpretē, ņemot vērā pirmajā noteikumā atrunāto principu. Tiesa norāda, ka 1950.gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. pants pieprasa, lai ikviena valsts iestāžu iejaukšanās īpašumtiesību netraucētā īstenošanā ir tiesiska: šā panta pirmā punkta otrais teikums ļauj veikt atsavināšanu tikai „likumā noteiktā kārtībā”. Vēl jo vairāk, likuma vara kā viens no demokrātiskās sabiedrības pamatprincipiem ir neatņemams visu konvencijas pantu elements.

Likumiskā pamata esamība nacionālajās tiesību normās pati par sevi nav pietiekama, lai izpildītu tiesiskuma principa nosacījumus. Tiesiskajam regulējumam jābūt noteiktā kvalitātē, proti, tam jāatbilst likuma varas principam un jāparedz garantijas pret patvaļu. No tā izriet, ka papildus tam, ka tiesību normām, kas pamato nekustamā īpašuma atņemšanu, jāatbilst līgumslēdzējas valsts nacionālajiem tiesību aktiem, ieskaitot konstitūciju, tām jābūt pietiekami pieejamām, precīzām un paredzamām to piemērošanā¹³. Rezumējot trīs pamata kritērijus:

1. Īpašuma atņemšana vai ierobežošana notiek uz likuma pamata (likumības kritērijs), likumam jābūt tiesiskam;
2. Īpašuma atņemšana vai ierobežošana notiek sabiedrības interesēs (vispārējos ekonomiskās un sociālās politikas jautājumos, par kuriem viedokļi demokrātiskā sabiedrībā var krasi atšķirties, nacionālajam politikas veidotājam ir piešķirama īpaši liela rīcības brīvība);
3. Īpašuma atņemšana vai ierobežošana ievēro godīgu līdzsvaru starp īpašnieka interesēm un sabiedrības interesēm (un ir vispārpiemērojams instruments).

¹² ECT 2012.gada 25.oktobra spriedums lietā Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju. 93.rindkopa. Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/ECT%20spriedumi%20un%201%20C4%93mumi/VISTINS%20UN%20PERE%20PJOLKINS%20PRET%20LATVIJU_Nr.71243-01_ECT%20LP%20spriedums_Butiba_25.10.2012.doc
[aplūkots 01.03.2019]

¹³ Ibid., 93. līdz 98. rindkopa.

Atbilstoši vērtējot Maksātnespējas likumā noteikto hipotekāro kreditoru iespējamo prasījuma tiesību noilgumu laika periodā līdz sešiem mēnešiem, kas pielīdzināma īpašumtiesību atņemšanai vai ierobežošanai, izvērtējams katrs no kritērijiem.

1) Prasījuma tiesību noilgums ir noteikts likumā, un, kā atzīst Augstākās tiesas Civillietu departaments, šis ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš. Atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru, saskaņā ar Civilprocesa likuma 51.pantu¹⁴, tiesa vai tiesnesis var atjaunot, materiāli tiesiska termiņa atjaunošana tiesību normās nav paredzēta. Materiāli tiesiska prekluzīva termiņa ilgumu noteic likumdevējs, izdarot politisku izšķiršanos attiecībā uz jautājumu, kāds laiks dodams kādas tiesības īstenošanai. Tā kā prekluzīvs termiņš ir subjektīvo tiesību izbeidzošs termiņš, to palaižot garām, iestājas noilgums, kura dēļ izbeidzas ne vien prasības tiesība, bet arī pati saistība¹⁵. Tiesiskuma pārbaudei, papildus gramatiskai tiesību normas interpretēšanai, būtu jāveic izvērtējums tiesību normas samērīgumam, un atbilstībai tiesību sistēmai kopumā. Piemēram, konstatējams, ka likumdevējs nav izveidojis līdzvērtīgu tiesisko regulējumu ar sešu mēnešu materiāli prekluzīvu termiņu mantojuma atklāšanās gadījumā vai zvērinātu tiesu izpildītāju veiktu nekustamā īpašuma atsavinājumu piespiedu saistību izpildes gadījumā. Savukārt, ja, izņēmuma kārtā, tieši maksātnespējas procesu regulējošās tiesību normās, ir nepieciešams šāds regulējums, nepieciešams likuma anotācijā vai vadlīnijās pamatojums šāda atšķirīga regulējuma piemērošanai.

2) Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2005.gada 8.decembra spriedumā lietā CASE OF GUIISO-GALLISAY v. ITALY, 82.rindkopa¹⁶, ir norādījusi, ka tieši normas likumības kritērijs ir pats svarīgākais no visiem trim kritērijiem, lai vērtētu, vai tiek ievērota Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pants. Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostāja ir izprotama, jo, ja likuma norma, kas atņem vai ierobežotu īpašuma tiesības nav pietiekami skaidra un tās piemērošana nav paredzama, tad ir bezjēdzīgi runāt par to vai likuma norma ievēro publisko un individuālo interešu godīgu līdzsvaru un vai norma ir pieņemta sabiedrības interesēs.

3) Kreditora prasījuma iesniegšanas termiņa noilguma iestāšanās rezultātā, ieguvējs ir maksātnespējas procesā esošais parādnieks un citi kreditori, kas, iestājoties noilgumam, atgūst vairāk līdzekļus nesegto saistību dzēšanai, bet zaudētājs ir nodrošinātais kreditors, kas neatgūst līdzekļus prognozējami plānotajā, nodrošinātajā apmērā. Nenodrošinātie kreditori, tāpat kā nodrošinātie, līdzekļu aizdošanas gadījumā, darījuma risku novērtē ar

¹⁴ Civilprocesa likums:LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red]

¹⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 Pieejams at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2014/SKC-117-2014.doc Skatīts 20.02.2019

¹⁶ ECT 2005.gada 08.decembra spriedums lietā CASE OF GUIISO-GALLISAY v. ITALY, Nr.58858/00, 82.rindkopa. Pieejams: <http://echr.ketse.com/doc/58858.00-en-20051208/view/> [aplūkots 01.03.2019]

piemērojamo aizdevuma izmantošanas procentu likmi. Zaudējot tiesisko noteiktību, kas paredz, ka nodrošinājuma realizācijas ceļā atgūtie līdzekļi tiks novirzīti saistību dzēšanai nodrošinātajam kreditoram, nodrošinātajiem kreditoriem ir jāpalielina aizdevuma izmantošanas procentu likme, kas negatīvi ietekmē ikvienu kredītņēmēju. Secināms, ka sabiedrības interesēs būtu tiesiskā noteiktība ar iespējami mazāku papildus risku. Vēl jo vairāk, saskaņā ar Maksātnespējas likuma pieņemšanas nepieciešamības pamatojumu un izstrādes procesu, kas izvērsti aplūkots 1.2 apakšnodaļā, likums tika sagatavots sadarbojoties ar starptautiskām organizācijām un atzīstot to virsvadību, attiecīgi, ar to arī skaidrojot pieļautās kļūdas likuma izstrādē, noilgumu nav iespējams pamatot ar īpašo nacionālās politikas veidotājam piešķirto rīcības brīvību.

4) Saskaņā ar Civillikuma 1033.panta 6.daļu, bez īpašnieka gribas īpašuma tiesība izbeidzas: atsavinot likumā paredzētā kārtībā īpašumu valsts vai sabiedriskām vajadzībām¹⁷. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos un atsevišķa likuma pamata un pret taisnīgu atlīdzību.

Kopumā secināms, ka tiesiskais regulējums, kas Maksātnespējas likumā nosaka hipotekāro kreditoru interešu aizskārumu, saistībā ar kreditoru prasījuma iesniegšanas termiņa nosacījumu, neatbilst 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas izvirzītajiem kritērijiem, jo apšaubāms ir normas tiesiskums, sabiedrības ieguvums, nepastāv kompensācijas mehānisms, turklāt likuma pieņemšanas nepieciešamība nav tieši saistīta ar nacionālām, specifiskām interesēm maksātnespējas jomā.

Civillikuma 1278.pants nosaka, ka ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu (841. p.), uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu, un 1319. pants nosaka, ka ķīlas ņēmējs, kuru parādnieks nav noteiktā laikā apmierinājis, var meklēt sev apmierinājumu no ieķīlātās lietas un šajā nolūkā spert visus vajadzīgos soļus tās pārdošanai¹⁸. No šīm tiesību normām secināms ķīlas tiesības mērķis – kreditora tiesību aizsardzība. Interesu aizstāvības mehānisms tiek realizēts ar parādnieka īpašuma pārdošanas tiesībām, lai no gūtajiem ienākumiem dzēstu saistības.

Maksātnespējas procesa pasludināšana maina iepriekš noteikto laiku, kad būtu sagaidāms izpildījums, kā arī liedz hipotekārajam kreditoram izvēles tiesības – vai meklēt apmierinājumu no ieķīlātās ķīlas, un kad to darīt. Civillikuma 1304.pants nosaka, ka ķīlas tiesību nodibina ar līgumu vai testamentu vai tiesas ceļā¹⁹. No minētā tiesību normas izriet arī

¹⁷ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

viens no ķīlas tiesību nodibināšanas pamatprincipiem – ķīlas tiesības brīvprātīgums, kas nozīmē, ka tikai ar ķīlas priekšmeta īpašnieka gribu var nodibināt ķīlu²⁰.

Pasaules Bankas 2016.gadā publicētajos efektīvas maksātnespējas priekšnoteikumos²¹ uzsvērts, ka kreditoru tiesības un prioritāšu prasības, kas radušās pirms maksātnespējas procedūras, saskaņā ar komerclikumiem vai citiem piemērojamiem likumiem, būtu jāievēro maksātnespējas procesā, lai saglabātu kreditoru tiesisko paļāvību un veicinātu lielāku paredzamību komerciālajās attiecībās. Atkāpes no šī vispārējā noteikuma varētu pieļaut tikai tad, ja tas nepieciešams, lai veicinātu cita nozīmīga mērķa sasniegšanu, piemēram, reorganizācijas atbalsta politikas vai īpašuma vērtības palielināšanai, maksātnespējas procesa ietvaros. Latvijas tiesiskajā regulējumā šiem nosacījumiem atbilst izņēmumi, kas ir attiecināmi uz īslaicīgiem nodrošināto kreditoru tiesību izlietojumu aizliegumiem, piemēram, saistībā ar nodrošinājuma realizāciju, kas atbilst Pasaules Bankas priekšnoteikumiem.

1.2 Maksātnespējas likums, tā vēsturiskie mērķi, regulējuma pamats

Maksātnespējas likums stājies spēkā 2010.gada 1. novembrī. Kā norādīts likumprojekta anotācijā, tā izstrādes nepieciešamība iekļauta 2009.gada 27.jūlijā Latvijas Republikas valdības un Starptautiskā Valūtas fonda parakstītajā Nodomu protokolā un Latvijas Republikas valdības un Pasaules Bankas parakstītajā aizdevuma līgumā (Pasaules Bankas programma aizdevuma saņemšanai)²². Šis vēsturiskais fakts ir būtisks, jo šīs starptautiskās organizācijas ir turpinājušas maksātnespējas procesa regulējuma pilnveidošanu un ietekmē maksātnespējas procesu evolūciju citās valstīs, tostarp ES dalībvalstīs, tādēļ uzskatāmas par vienojošo normatīvo aktu vadlīniju izstrādātājiem, kas vērtē daudzu valstu pieredzi, analizē kļūdas un atbalsta pozitīvo, sekmīgāko piemēru integrāciju citu valstu tiesību normās.

Maksātnespējas likums tika izstrādāts ciešā sadarbībā ar Pasaules Bankas un Starptautiskā Valūtas fonda ekspertiem, ņemot vērā ekonomisko situāciju valstī un starptautisko aizdevēju izvirzītās prasības, balstoties uz Eiropas un pasaules labākajām praksēm. Maksātnespējas likumā 2010.gadā noteiktie pamatprincipi ir

1) ļaut godīgam finansiālajās grūtībās nonākušam saimnieciskās darbības veicējam tikt atbrīvotam no parādsaistībām un atbildības, kas ir viņa finansiālo grūtību rezultāts;

²⁰ Rozenfelds J. Lietu tiesības. Apgāds Zvaigzne ABC. 2004. 183.lpp.

²¹ Pasaules banka. Principi efektīviem maksātnespējas procesa veidiem. C12 daļa. 2016.g Pieejams <http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf> 25.lpp

²² Likumprojekta "Maksātnespējas likums" anotācija. 1.daļa, 1. punkts. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/3DA20AD7479A7451C2257682003F4E4F?OpenDocument> [aplūkots 08.03.2019]

2) nodrošināt parādnieka mantas – aktīvu taisnīgu sadalīšanu starp kreditoriem.

Likumprojekta izstrādē ņemts vērā Pasaules bankas ieteikums efektīvizēt mantas pārdošanas procedūras bankrota gadījumā. Kā pozitīvie ieguvumi no efektīvizācijas definēti: saīsināsies arī maksātnespējas procesa ilgums, samazinās izmaksas un paaugstinās procesa ietvaros atgūto līdzekļu apmērs. Minētais pozitīvi ietekmē gan kreditoru, t.sk. valsts, gan parādnieka intereses, kurš likumīgā ceļā, ievērojot kreditoru intereses, var tikt atbrīvots no neveiksmīgas saimnieciskās darbības rezultātā radušām parādsaistībām un atbildības un uzsākt jaunu biznesu, maksājot nodokļus un nodrošinot darba vietas”.²³

Efektīvitātes kritērija likumdevēja norādītā izpratnē ir būtiska, jo likumprojektā iekļautās izmaiņas, kas paredz samazināt termiņu, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi, pamatotas ar efektīvitātes uzlabošanas nepieciešamību. Šāds efektīvitātes uzlabošanas veids ir kļūdainš un tieši pretējs tam, ko norādīja Pasaules banka. Pasaules Bankas programmas nosacījumi aizdevuma saņemšanai, kas izriet no Latvijas Republikas valdības un Pasaules Bankas parakstītā aizdevuma līguma²⁴ noteica, ka reformas ir nepieciešamas finanšu sektora stabilitātes veicināšanai, savukārt ar hipotēku nodrošināto kreditoru interesēs ir jāmaina nodrošinājuma realizācijas kārtība, lai hipotekārais kreditors ātrāk varētu atgūt līdzekļus, turklāt nepieciešams samazināt procesa izmaksas.²⁵ Latvijas gadījumā, pamatojoties uz efektīvitāti, radīta iespēja ātrāk zaudēt līdzekļus.

Otrs arguments, kas likumprojekta anotācijā skaidro kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņu noteikšanu, ir nepieciešamība garantēt Maksātnespējas likumā iekļauto apgrozības ātruma principu. Saskaņā ar likumprojekta anotāciju, princips ir nepieciešams, jo “parādnieka mantas pārdošanas vienkāršošana sekmēs ātrāku aktīvu atgriešanos civiltiesiskajā aprītē, kā rezultātā tiks nodrošināta to vērtības saglabāšana, kas, tai skaitā ļaus pēc iespējas vairāk apmierināt parādnieka kreditoru prasījumus. Ja kreditori necieš zaudējumus parādnieka maksātnespējas gadījumā, netiek apdraudēta viņu pašu maksātspēja”²⁶. Kā redzams no apgalvojuma loģiskās secības, efektīvitātes principa mērķis ir novērst pašu kreditoru

²³ Likumprojekta “Maksātnespējas likums” anotācija. 2.daļas, 1. punkts. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/3DA20AD7479A7451C2257682003F4E4F?OpenDocument> [aplūkots 08.03.2019]

²⁴ International Bank for reconstruction and development program document for a proposed loan in the amount of euro 200 million to Republic of Latvia for a financial sector development policy loan, Pieejama: <http://documents.worldbank.org/curated/en/402111468278331650/pdf/499370PGD0P1151e0only10R20091022411.pdf> [aplūkots 06.03.2019]

²⁵ Pasaules Bankas atskaite Nr.49937 – LV, World Bank. 2009. *Latvia - Financial Sector Development Policy Loan Program (English)*. Washington, DC: World Bank. 48.punkts, 22.lpp. Pieejama: <http://documents.worldbank.org/curated/en/402111468278331650/Latvia-Financial-Sector-Development-Policy-Loan-Program> [aplūkots 06.03.2019]

²⁶ Likumprojekta “Maksātnespējas likums” anotācija. 2.daļas, 3. punkts. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/3DA20AD7479A7451C2257682003F4E4F?OpenDocument> [aplūkots 08.03.2019]

maksātnespēju, kas varētu iestāties gadījumā, ja līdzekļu atgūšana kavēsies. Tādēļ, saskaņā ar efektivitātes principu, nepieciešams iespējami ātri atsavināt aktīvus, kamēr to vērtība nav kritusies kā arī, lai samazinātu izdevumus, kas neizbēgami rodas mantas uzturēšanai. Efektivitātes princips nav piemērojams ar mērķi iespējami ātri izdalīt aktīvu atsavināšanas ceļā iegūtos līdzekļus citās, nenodrošinātās kārtās kreditoriem vai pašam parādniekam.

Likumprojekta izstrāde notikusi sadarbībā ar Komercbanku asociāciju, kas ir iebildumu veidā norādījusi, piemēram, uz neadekvāto izdevumu lielumu maksātnespējas procesa ietvaros, bet nav iebildusi kreditora prasījuma iesniegšanas termiņam vai sekām, kādas rodas, ja šis termiņš netiek ievērots. Tas ir izskaidrojams ar likumprojekta XIV nodaļā noteiktajiem administratora pienākumiem saistībā ar kreditoru informēšanu. Likumprojekta 81. panta 1. daļa nosaka, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators šajā likumā noteiktajā kārtībā ziņo kreditoriem par (seko uzskaitījums par maksātnespējas procesā veicamajām darbībā)²⁷. Proti, uzsākot maksātnespējas procesu, saskaņā ar judikatūrā nostiprinātiem piemēriem, pašsaprotami būtu, ka maksātnespējas procesa administrators, publiskos reģistros un parādnieka bilancē, konstatē nodrošināta kreditora esamību, tātad, rīkosies atbilstoši likumā noteiktajam, ievēros informēšanas nosacījumus. Pirmo sešu mēnešu laikā nodrošinātais kreditors tiks informēts par mantas pārdošanas plānu, par administratora atlīdzības apmēru, procesa izmaksām un citu likumā noteikto informāciju, arī gadījumā, ja nebūs vēl pieteicis kreditora prasījumu.

Saskaņā ar likuma 7.panta 1. daļā noteikto nodrošinātā kreditora definīciju - nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības pret parādnieku vai trešo personu ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku uz parādnieka mantu²⁸. Likums nenošķir kreditorus, kas sākotnēji ir vai nav pieteikuši kreditoru prasījumus, attiecīgi, nepastāvēja bažas, ka informācija varētu tikt sniegta tikai kreditoru prasījumus iesniegušajiem kreditoriem. Gadījumos, kad kreditors netiek informēts, ievērojami palielinās iespēja, ka netiks iesniegts kreditoru prasījums.

Likumprojekta anotācijā nav minēti apstākļi, kāda labuma vārdā būtu nepieciešams ierobežot ar hipotēku nodrošināto kreditoru tiesības, nosakot prekluzīvu termiņu kreditoru prasījumu iesniegšanai. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-117/2014 atzīmēts, ka Maksātnespējas likumā iekļautajās speciālajās tiesību normās šāds termiņš noteikts ar mērķi – no vienas puses, radīt skaidrību par kreditoru un maksātnespējīgā parādnieka mantiskajām attiecībām, ko nevar sasniegt, ja administratoram nav iespējams apzināt kreditoru prasījumu reģistrā fiksējamo

²⁷ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [26.07.2010 red.]

²⁸ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [26.07.2010 red.]

parādnieka neizpildīto saistību pret kreditoriem apmēru, no otras puses, nodrošināt kreditoriem vienādas iespējas, piesakot prasījumu precīzi apzīmētā laika posmā, piedalīties maksātnespējas procesā un saņemt savu prasību apmierinājumu²⁹.

Nemot vērā dokumentu, uz kuru pamata tika veikta maksātnespējas likuma grozījumu izstrāde, un likumprojekta anotācijā iekļautās informācijas izpēti, šādam tiesas apgalvojumam ir pamats daļēji nepieņemt. Pirmkārt, skaidrība par maksātnespējīgā parādnieka nodrošinātajiem kreditoriem, ir iegūstama no juridiskās personas iesniegtās bilances, fiziskās personas uzrādītajām saistībām pieteikumā tiesai, atsevišķos gadījumos no izpildu lietu reģistra, turklāt ar hipotēku nodrošinātās saistības ir noteiktas līdz konkrētās reģistrētās hipotēkas apmēram. Otrkārt, atsevišķu kreditoru grupām, nodrošinātie, nenodrošinātie un citām, ir noteiktas atšķirīgas prioritātes līdzekļu sadalē, realizējot par nodrošinājumu kalpojošu mantu. Precīzāk būtu tiesai spriedumā norādīt, ka šādas informācijas nepieciešamība un kreditoru vienlīdzība ir attiecināma uz vienas grupas – nenodrošināto kreditoru - prasījumiem.

1.3 Maksātnespējas procesa pilnveidošanai izvirzītie nosacījumi Latvijā

Maksātnespējas procesa regulējuma tālāko attīstību šobrīd Latvijā nosaka likuma piemērošanas gaitā konstatētie trūkumi, nepieciešamība integrēt un vienādot normatīvo regulējumu ES dalībvalstu starpā, saistības ar starptautiskajām organizācijām, kas ir apkopoti ar Ministru kabineta rīkojumu dokumentā Par maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņem 2016.-2020. gadam un to īstenošanas plānu³⁰. Kā norādīts pamatnostādņu informatīvajā daļā³¹, tās tika izstrādātas arī pamatojoties uz Valsts kontroles 2015.gada 3.marta revīzijas ziņojumā norādītajiem būtiskākajiem trūkumiem tā brīža normatīvajā regulējumā. Valsts kontroles vērtējumā problēmas maksātnespējas jomā padziļinājās, ko izraisīja administratoru pilnvaru palielināšana, vienpersonīgi pieņemt lēmumus par (..) kreditoru prasījumu atzīšanu vai neatzīšanu, procesa izmaksām, kreditoru prasījumu segšanu³². Revīzijā konstatētais liecina, ka Latvijā ir augstas maksātnespējas procesa izmaksas (veido 53% no

²⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 Pieejams at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2014/SKC-117-2014.doc Skatīts 20.02.2019

³⁰ Par maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņem 2016.-2020. gadam un to īstenošanas plānu: Ministru kabineta 2016. gada 21. septembra rīkojums nr. 527. [13.12.2017. red.]

³¹ Maksātnespējas politikas pamatnostādnes 2016-2020, informatīvā daļa, 14.06.2016. Pieejama: https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/tmpamn_140616_mpap.pdf [aplūkots 06.03.2019]

³² Valsts kontroles 2015.gada 3.marta revīzijas ziņojums Nr.2.4.1-5/2014 "Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?" 4.lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [aplūkots 06.03.2019]

atgūtajiem līdzekļiem) un zemi kreditoru līdzekļu atgūšanas rādītāji (14% no prasījumu summas).

Revīzijā iekļautas arī Tieslietu ministrijas sniegtās atbildes un paskaidrojumi, kuros norādīts, ka jauna Maksātnespējas likuma izstrāde 2010. gadā bija viens no starptautisko aizdevēju nosacījumiem – aizdevēji noteica prasības likuma saturam un Maksātnespējas likums tika izstrādāts, pilnībā ņemot vērā starptautisko aizdevēju nosacījumus. Šis apgalvojums, attiecībā uz nodrošinātajiem kreditoriem, daļēji neatbilst patiesībai, jo, kā apskatīts 1.2 apakšnodaļā, normatīvajā regulējumā iekļautais rada sekas, kas ir pretējas starptautisko aizdevēju pieprasītajam. Tas norāda gan uz to, ka starptautisko aizdevēju nosacījumi netika pildīti pilnā apmērā, gan uz faktu, ka bija iespējams pieņemt likumus, kas ne pilnībā atbilst starptautisko aizdevēju nosacījumiem.

Saistībā ar maksātnespējas procesa izdevumiem, Tieslietu ministrija Valsts Kontrolei ir norādījusi, ka ar juridiskās personas maksātnespējas procesa nodrošināšanu saistītie procesa izdevumi nedrīkst pārsniegt 5% apmēru. Attiecībā uz nodrošinātajiem kreditoriem, šāds apgalvojums neatbilst faktiski pastāvošajam. Maksātnespējas procesa izmaksas sastāv no administratora atlīdzības un maksātnespējas procesa izdevumiem, kas radušies maksātnespējas procesa likumīgas un efektīvas norises nodrošināšanai³³, kas noteikts arī Maksātnespējas likuma 11. pantā³⁴. Savukārt pat tikai administratora atlīdzība, piemēram, Maksātnespējas likuma 169.panta 3.daļā, atlīdzība par ieķīlātās parādnieka mantas pārdošanu, ja to ir veicis administrators, tiek noteikta šādā apmērā: līdz 4268 *euro* — 15 procenti no kreditoram izmaksājamās summas³⁵, kas, tātad, jau pārsniedz 5% apmēru, un bija noteikta arī Tieslietu ministrijas informācijas sniegšanas brīdī 2015.gada 17.februārī. Tieslietu ministrijas sniegtās informācijas neatbilstību pastāvošajam, ir būtiski akcentēt, jo Tieslietu ministrija un tās pieaicinātie speciālisti, sagatavo un sniedz informāciju, kas tiek izmantota, piemēram, lai veiktu Latvijas tiesiskā regulējuma novērtējumu starptautiskos pētījumos.

Maksātnespējas procesa tiesiskā regulējuma politiskajā mērķī noteikts: “īstenojot maksātnespējas politikas mērķi un apakšmērķus, primāri ir jārūpējas par uzņēmēju un kreditoru tiesisko interešu aizsardzību (saistībā ar juridiskajām personām), kā arī par parādnieka un kreditoru interešu līdzvērtīgu ievērošanu (saistībā ar fiziskajām personām). Šo interešu aizsardzībai darbojas četri svarīgākie maksātnespējas regulējuma piemērotāji – maksātnespējas

³³ Likumprojekta “Maksātnespējas likums” anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/3DA20AD7479A7451C2257682003F4E4F?OpenDocument> [aplūkots 08.03.2019]

³⁴ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

³⁵ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

procesa administrators, MNA, policija un tiesa, no kuru efektīvas un profesionālās darbības lielā mērā ir atkarīgs, cik sekmīga būs maksātnespējas politikas īstenošana”.³⁶

Neraugoties uz politikas pamatnostādnēs skaidri definētām personu grupām, kurām būtu jānodrošina maksātnespējas politikas mērķu sasniegšana katrā maksātnespējas procesā, nereti tas ir jāveic kreditoriem. Savukārt, gadījumos, kad maksātnespējas procesā pastāv nodrošinātais kreditors – tikai nodrošinātajam kreditoram.

Nozarē identificētajām problēmām: “Juridiskās personas maksātnespējas process nenodrošina pēc iespējas pilnīgāku ekonomiski vērtīgo aktīvu atgriešanu ekonomiskajā aprītē (kreditori atgūst pārāk maz, izmaksas ir pārāk lielas, neizdodas saglabāt aktīvu ekonomisko vērtību)”³⁷, plānošanas dokumentā izvirzīti ar noteiktiem, izmērāmiem kritērijiem sasniedzamie mērķi. Piemēram, gan nodrošināto, gan nenodrošināto kreditoru grupā, plānots paaugstināt prasījumu atgūšanas rādītājus (*recovery rate*), kurus izsaka centos no viena *euro*. Atgūšanas rādītāji norāda uz kopumā atgūto naudas daudzumu kreditoru grupās. Saskaņā ar izvirzīto mērķi, nodrošinātiem kreditoriem plānots 2017. un 2018. gadā atgūt par 5 centiem vairāk no katra euro, salīdzinot ar 2015. gadu, savukārt 2019. un 2020. gadā – par 7 centiem vairāk. Viena no metodēm, kas ir īstenota, lai varētu sasniegt atgūšanas rādītāju pieaugumu, ir īstenota ar Maksātnespējas likuma grozījumiem, kas stājušies spēkā 2015. gada 1. martā. Proti, ar attiecīgajiem grozījumiem tika ieviestas šādas izmaiņas (..), skaidri noteikts, ka kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa nokavēšanas gadījumā saistība noilgst un kreditors zaudē savas prasījuma tiesības³⁸. Nenoliedzami, nodrošināto kreditoru prasījumu zaudēšana uzlabo statistikas rādītājus, jo, pirmkārt, samazinās nesegto nodrošināto kreditoru prasījumu apmērs un palielinās nenodrošināto kreditoru segto prasījumu apmērs, bet metode, kas tiek izmantota ir nodrošinātā kreditora tiesības aizskaroša un, kā iepriekš secināts, neatbilst sabiedrības interesēm.

Vērtējot šāda tiesiskā regulējuma sekas, secināms, jo īsāks būs kreditoru pieteikšanās termiņš un, jo nepilnīgāks būs kreditoru informēšanas pienākuma regulējums, jo vairāk saistību tiks pakļautas noilgumam. Tātad, nepalielinoties atgūto līdzekļu apmēram, un, nesamazinoties procesa izdevumu īpatsvaram, attīstības politikā noteiktais mērķis – atgūto līdzekļu daudzums attiecināts pret kreditoru prasījumu kopējo apmēru, būtiski uzlabosies.

Šī brīža kreditoru informēšanas pienākums faktiski nepastāv. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 141.panta 2¹ daļas nosacījumiem, administrators nekavējoties elektroniski nosūta paziņojumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu visiem zināmajiem parādnieka

³⁶ Par Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādnēm 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plānu. MK rīkojums Nr.527, Pieņemts 21.09.2016. [13.12.2017. red.]

³⁷ Ibid., sadaļa Identificētas problēmas

³⁸ Ibid.

kreditoriem, kuru prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Ja publiski pieejamā informācijā nav atrodamas ziņas par parādnieka kreditoriem vai kreditoru elektroniskajām pasta adresēm, administrators ir tiesīgs attiecīgajiem kreditoriem paziņojumu nesūtīt³⁹. Informēšanas pienākums paplašināti izvērtēts 2.1 apakšnodaļā, bet būtiski ir vērtēt šo apstākļu kopējo ietekmi.

1.4 Maksātnespējas procesa pilnveidošanai starptautiski izvirzītie nosacījumi

ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) Maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmata ir dokuments, atbilstība kuram tiek uzsvērta Latvijas maksātnespējas politikas veidotāju vērtējumā šī brīža tiesiskajam regulējumam. Izvērtējot dokumenta saturu, konstatējams, ka tajā, kā iespējami un akceptējami dažādās tiesību sistēmās, balsoties uz individuālo katras valsts tiesību attīstību un nacionālajām īpatnībām, tiek raksturoti dažādi, savā starpā nesaderīgi maksātnespējas tiesiskā regulējuma modeļi. Vienlaicīgi tiek norādīts uz kopsakarībām modeļu grupās (piemēram, kādas metodes savstarpēji viena otru kompensē, saglabājot tiesisko līdzsvaru), tomēr iekļaujot arī vispārzināmus norādījumus, "...ir vēlams maksātnespējas tiesību aktos iekļaut skaidras normas par attieksmi pret nodrošinātajiem kreditoriem saistībā ar prasījumu iesniegšanu. Sevišķi jau gadījumā, ja maksātnespējas tiesību akti paredz, ka prasījumu procedūra var iespaidot nodrošināto kreditoru galvojuma tiesības, ir svarīgi, lai paziņojumā par procesa sākšanu tiktu iekļauta informācija par nodrošināto prasījumu iesniegšanu vai neiesniegšanu."⁴⁰. Norādījums ir veidots, nepieļaujot iespējamību, ka kreditors varētu netikt informēts par maksātnespējas procesu. Gluži pretēji, paziņojumā, par maksātnespējas procesa uzsākšanu, būtu papildus jānorāda, vai nodrošinātajam kreditoram ir veicamas kādas darbības, vai arī, tā prasījums tiek automātiski iekļauts kreditoru prasījumu kopumā. Papildus tiek norādīts uz to, atšķirīgo tiesību atzīšanu, attiecībā pret parādnieku un tā aktīviem, kas kreditoriem bija līdz maksātnespējas procesa sākšanai, jo īpaši, nodrošināto kreditoru tiesību un prioritāšu atzīšana, radīs pārliecību tirgū un veicinās kreditēšanu⁴¹.

Tiesu administrācijas uzsāktā projekta "Justīcija attīstībai" galvenais mērķis ir uzlabot komercdarbības vidi, paaugstinot tiesu un tiesībsargājošo institūciju personāla kompetenci. Tā

³⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁴⁰ ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) „Maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmata” Ņujorka, 2005, V nodaļas „Procesu pārvaldība” A daļas Kreditoru prasījumu apstrāde 5.punkts, pieejams: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj4-eKh3bnbAhWhxaYKHa77ByQQFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fvvc.gov.lv%2Fimage%2Fcatalog%2Fdokumenti%2FLegislative_Guide_on_Insolvency_Law.doc&usg=AOvVaw03QvAqotxYICV_92DwN7go, 225.lpp [aplūkots 01.02.2019]

⁴¹ Ibid., 1. daļas, 8.nodaļas 13. punkts

ietvaros Starptautiskais Valūtas fonds veica Latvijas tieslietu sistēmas novērtējumu - starptautisko ekspertu veiktu neatkarīgu Latvijas tiesu sistēmas, maksātspējas regulējuma un komerciesību regulējuma analīzi, kā arī sagatavoja rekomendācijas to iespējamai pilnveidei un modernizācijai. Novērtējuma secinājumi tiks izmantoti kā bāze konkrētu attīstības plānu sagatavošanai, kā arī normatīvo aktu iespējamiem grozījumiem. Atbildīgās iestādes funkcijas projekta īstenošanas laikā pilda Tieslietu ministrija⁴². Novērtējumā norādīts, ka maksātspējas sistēmas darbība nav pilnībā apmierinoša (...), un problēmjautājumi ietver sistēmas vispārējo efektivitāti, par ko liecina kreditoru atgūšanas rādītāji, tiesiskās aizsardzības procesa neizmantošana un ļaunprātīga izmantošana (...)⁴³, kā arī sistēmas efektivitāte ir jāizvērtē, pamatojoties uz datiem, bet, Latvijā veiktajā analīzē par sistēmas efektivitāti, daži secinājumi ir balstīti uz datiem, bet citus, piemēram, nodrošināto kreditoru līdzekļu atgūšanas rādītājus, ir ietekmējusi datu novērtēšanā izmantotā metodoloģija. Tādēļ ir ļoti svarīgi noteikt stabilu pamatojumu, attiecībā uz datu vākšanu un statistikas metodoloģiju⁴⁴.

Ņemot vērā jau aprakstīto, Valsts Kontroles 2015.gadā izpētīto, ka nodrošinātie kreditori atgūst 14% līdzekļu (14 centi no katra euro), un Tieslietu ministrijas 2016.gadā norādīto, ka kopumā, salīdzinot Latvijas rādītājus ar Eiropas un Centrālāzijas valstu rādītājiem, var secināt, ka Latvijas rādītāji visās pozīcijās ir augstāki. Proti, Latvijas vidējais atgūto līdzekļu apjoms, ko atgūst nodrošinātie kreditori ir 48,1 cents no viena euro, savukārt vidējais rādītājs Eiropā un Centrālāzijā ir 38,3 centi no viena euro⁴⁵.

Šeit jāprecizē, ka, Latvijas nodrošināto kreditoru vidējā atgūtā summa, Tieslietu ministrijas vērtējumā, tiek salīdzināta ar valstu kopumu, kas iekļauj Armēniju, Azerbaidžānu, Gruziju, Kazahstānu, Kirgīzu republiku, Krieviju, Tadžikistānas republiku, Turkmenistānu, Ukrainu, Uzbekistānu un citas, kurās atgūtās summas ir ievērojami mazākas kā Latvijā. Ņemot vērā faktu, ka kopš 2016.gada 01.jūlija Latvija ir kļuvusi par Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas, abreviatūra OECD, dalībvalsti, Latvijas rezultātu, nodrošināto kreditoru atgūto līdzekļu rādītājam, objektīvi būtu jābūt Doing Business indeksā norādītajam EOOD dalībvalstu vidējam 70,5 centi no viena dolāra (pieejamie dati - 2018.gada maijā Latvijai 41,1 centi)⁴⁶. Tātad, secināms, ka Latvijas tiesiskā regulējuma radītā līdzekļu atdeve ir ievērojami zemāka, kā ekonomiski un tiesiski salīdzināmā valstu grupā.

⁴² Tiesu administrācijas paziņojums par Latvijas tieslietu sistēmas novērtējumu. 14.02.2019 Pieejams: https://www.ta.gov.lv/LV/aktualitates_17/informacija_54/starptautiskais_valutas_fonds_iepazistina_ar_latvijas_tieslietu_sistemas_novertejumu.html_C2027 [aplūkots 02.03.2019]

⁴³ Jose M. Garrido, Amira Rasekh, Adolfo Rouillon. Maksātspējas sistēmas novērtējums. Starptautiskais Valūtas fonds. 2019.gada janvāris. Kopsavilkuma 6. punkts.

⁴⁴ Ibid., 7.punkts.

⁴⁵ Maksātspējas politikas pamatnostādnes 2016-2020, informatīvā daļa, 14.06.2016. Pieejama: https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/tmpamn_140616_mpap.pdf [aplūkots 06.03.2019]

⁴⁶ Doing Business indekss, 05.2018. pieejams <http://www.doingbusiness.org/en/rankings> [aplūkots 06.02.2019]

Indekss iekļauj nodrošināto kreditoru atgūtos līdzekļus arī restrukturizācijas, piemēram, tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna izpildes rezultātā, kas, pārsvarā gadījumu, rada lielāku nodrošinātajiem kreditoriem atgūstamo līdzekļu daļu, salīdzinoši ar mantas pārdošanu maksātnespējas procesa ietvaros. Starptautiskais Valūtas fonds ir norādījis, ka aprēķini par nodrošinātajiem kreditoriem atgūtajiem līdzekļiem, šobrīd nav balstāmi uz pieejamajiem datiem, jo konstatētas nepilnības datu apstrādes principos, bet, arī pieņemot nodrošinātajiem kreditoriem atgūstamo līdzekļu apmēru vidēji 14% vai 41.1% apmērā, akceptējams ir Starptautiskā Valūtas fonda secinājums, ka maksātnespējas sistēmas darbība nav pilnībā apmierinoša.

Starptautiskā Valūtas fonda viens no ieteikumiem, vienlaicīgi norādot, ka šī joma neietilpst Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē, ir salīdzināt nodrošināto un nenodrošināto kredītu, atsevišķu piespiedu izpildes darbību, laiku, izmaksas un atgūšanas rādītājus, ar attiecīgiem maksātnespējas procesa ietvaros esošajiem rādītājiem. Šādi dati ir uzskatāmi par svarīgiem finanšu uzraudzības iestādēm⁴⁷.

Papildus Starptautiskā Valūtas fonda ieteikumam, būtu nepieciešams veikt izvērtējumu līdzekļu atgūšanas laikam, izmaksām un atgūšanas rādītājiem, gadījumos, kad maksātnespējas process tiek ierosināts pēc piespiedu izpildes darbību uzsākšanas vienlaicīgi pārtraucot tās. Tādā gadījumā nodrošinātā kreditora (kas nav tiesīgs iesniegt fiziskas personas, 133.pants, vai juridiskas personas maksātnespējas procesa pieteikumu, 61.panta 1. daļa⁴⁸, maksātnespējas procesa pieteikumu) izdevumi un līdzekļu atgūšanai nepieciešamais laiks, no piespiedu izpildes darbību uzsākšanas brīža, līdz to pārtraukšanas brīdim, un maksātnespējas procesa izdevumi un darbībām nepieciešamais laiks, būtu jāsummē. Šādā veidā uzskatāmi tiktu pierādīts, ka, Latvijas gadījumā, tiesiskā regulējuma sekas ir ievērojami lielāks laiks un lielāki izdevumi, kas netiek ņemti vērā Doing Business indeksa aprēķinos.

⁴⁷ Jose M. Garrido, Amira Rasekh, Adolfo Rouillon. Maksātnespējas sistēmas novērtējums. Starptautiskais Valūtas fonds. 2019.gada janvāris. 4.daļa 123. punkts.

⁴⁸ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

2. KREDITORU INFORMĒŠANAS PIENĀKUMS

2.1 Kreditoru vispārējais informēšanas pienākums Latvijā

Saskaņā ar speciālo civiltiesībās pastāvošo dispozitivitātes principu, katram lietas dalībniekam ir personīgas iniciatīvas tiesības, un tiesības brīvi rīkoties ar dažādiem aizstāvēšanas līdzekļiem procesā. Lietas dalībnieki var paši izvēlēties, ar kādiem procesuāliem līdzekļiem aizstāvēt savas intereses. Šādā veidā varētu rasties pamats uzskatīt, ka nodrošinātajam kreditoram ir pašam jāizvērtē uzraudzības sistēma, kādā veidā kontrolēt, vai nodrošinājuma devējam nav pasludināts maksātnespējas process, vienlaicīgi, tas vērtējams kopā ar tiesisko regulējumu salīdzināmās situācijās un nokavējuma seku nozīmīgumu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014, pauž interpretāciju, ka kreditoram, nevērīgi attiecoties pret savām tiesībām saņemt nodibināto saistību izpildījumu, un nesekojojot parādnieka tiesiskā statusa iespējamām izmaiņām (šeit runa ir par publiski pieejamā maksātnespējas reģistra datiem), kreditoram jāērēķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos.⁴⁹

Komerclikums gadījumos, kad var tikt aizskartas kreditoru intereses, nosaka, ka ne tikai ir jāpublicē paziņojums laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”, bet zināmajiem kreditoriem par to ir jāpaziņo rakstveidā individuāli:

207.panta pirmā daļa - piecu dienu laikā pēc tam, kad pieņemts lēmums par pamatkapitāla samazināšanu, valde nosūta rakstveida paziņojumu par pamatkapitāla samazināšanu un par jauno pamatkapitāla lielumu, visiem zināmajiem sabiedrības kreditoriem, kuriem prasījuma tiesības pret sabiedrību radušās pirms tam, kad pieņemts lēmums par pamatkapitāla samazināšanu;

324.pants 2.daļa – likvidators, ne vēlāk kā šā panta pirmajā daļā minētā paziņojuma publicēšanas dienā, nosūta paziņojumu par likvidācijas uzsākšanu visiem zināmajiem sabiedrības kreditoriem;

333.⁴ panta 1. daļa - pirms tiek pieņemts lēmums par darbības apturēšanu, komersants rakstveidā informē visus zināmos kreditorus, par nodomu apturēt darbību, un publicē oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" paziņojumu par to;

345.panta 1. daļa - piecpadsmit dienu laikā no dienas, kad pieņemts lēmums par reorganizāciju, katra reorganizācijas procesā iesaistītā sabiedrība par reorganizāciju rakstveidā

⁴⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 Pieejams at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2014/SKC-117-2014.doc Skatīts 20.02.2019

informē visus zināmos kreditorus, kuriem līdz lēmuma par reorganizāciju pieņemšanai bija prasījuma tiesības pret sabiedrību⁵⁰.

Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas likuma 258.panta 1. daļa – likvidators, pēc likvidācijas uzsākšanas, individuāli rakstveidā paziņo par to visiem zināmajiem kreditoriem, neatkarīgi no šo kreditoru atrašanās vietas. Šādu paziņojumu nosūta arī apdrošināšanas sabiedrības akcionāriem vai biedriem un darbiniekiem⁵¹.

Kredītiestāžu likuma 212.panta 1.daļa - likvidators vai administrators, vai cita likumā pilnvarota persona, par reorganizācijas pasākumiem vai likvidāciju, nekavējoties rakstveidā paziņo katram zināmajam kreditoram neatkarīgi no tā atrašanās vietas⁵².

Pasaules Bankas 2016.gadā publicētajos efektīvas maksātnespējas priekšnoteikumos par paziņošanu un informēšanu ir norādīts, ka, efektīvai ieinteresēto pušu tiesību aizsardzībai, ir nepieciešams nodrošināt, ka tām ir tiesības izteikt savu viedokli, saņemt precīzu informāciju par pušu tiesībām un pienākumiem, tām ir jābūt piekļuvei informācijai, kas var būt nepieciešama to interešu aizstāvībai un efektīvai strīdu atrisināšanai. Šo mērķu sasniegšanai nepieciešams:

a) Savlaicīgi un pienācīgā kārtā informēt ieinteresētās puses maksātnespējas procesa ietvaros, par apstākļiem, kas var ietekmēt to tiesību tālāku realizāciju;

b) Pieprasīt, lai parādnieks detalizēti izpauž informāciju, kas attiecas uz tā uzņēmējdarbību un finanšu jautājumiem, lai tiesa, kreditori un citas puses, kuru intereses tiek skartas, varētu pamatoti novērtēt reorganizācijas izredzes⁵³.

ES dalībvalstīs pastāv kreditoru informēšanas veidi, kas iedalāmi 3 grupās – informācija tiek ievietota publiski pieejamā reģistrā vai datu bāzē, publikāciju noteiktā masu mēdijā un zināmo kreditoru individuāla informēšana. Dalībvalstu tiesību normas nosaka vienu vai vairākus informēšanas veidus. Astoņas no divdesmit astoņām valstīm, tostarp Latvija, akceptējusi modeli par informācijas iekļaušanu tikai speciālā reģistrā vai datu bāzē. Vairāk kā vienu informēšanas veidu, ir noteikušas kopumā vienpadsmit valstis, savukārt, vismaz kā viena no metodēm - kreditoru individuāla informēšana, noteikta desmit valstīs, tostarp Austrijā, Francijā, Vācijā, Itālijā, Portugālē un Spānijā. Kreditoru individuālas informēšanas pienākums attiecināms uz kopumā ievērojami vairāk kā 50% no dalībvalstīs kopumā dzīvojošo iedzīvotāju

⁵⁰ Komerclikums: LV likums. Pieņemts 13.04.2000 [01.01.2018 red.]

⁵¹ Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas likums: LV likums. Pieņemts 18.06.2015 [01.06.2018 red.]

⁵² Kredītiestāžu likums: LV likums. Pieņemts 05.10.1995 [01.02.2019 red.]

⁵³ Pasaules banka. Principi efektīviem maksātnespējas procesa veidiem. 2016.g C2 daļa. Pieejams <http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf> 20.lpp

skaita⁵⁴. Šis ir būtisks fakts, jo valstu nacionālās tiesību normas nosaka starptautisko maksātnespējas procesu norisi un nodrošināto kreditoru informēšanas pienākumu tajos.

ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) Maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmatā esošo ieteikumu atbilstība Latvijas tiesiskajam regulējumam, arī secinājumos par informēšanas pienākumu ietekmi uz nodrošinātā kreditora interešu pārstāvību, jāņem vērā sekas, kādas rodas neinformētam kreditoram. Pirmsšķietami varētu secināt, ka, Latvijas normatīvajos aktos noteiktais, ir atbilstošs vairākās citās dalībvalstīs praktizētajam. Tomēr, tas būtu kļūdainais lēmums, jo netiktu vērtēts process kopumā, jo, piemēram, Horvātijas tiesiskais regulējums nosaka, ka, parādnieka, administratoram iesniegts, saistību apliecinājums, neprasa papildus nodrošinātā kreditora prasījuma iesniegšanu⁵⁵, savukārt, piemēram, Kiprā un Grieķijā, nav noteikts speciāls laika limits, kreditoru prasījumu iesniegšanai⁵⁶.

2.2 Kreditoru informēšanas pienākums maksātnespējas procesā Latvijā

Šobrīd varētu norādīt, ka Latvijas tiesiskais regulējums nosaka divus informēšanas pienākumus, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 141.panta 2¹ daļas nosacījumiem - administrators nekavējoties elektroniski nosūta paziņojumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu visiem zināmajiem parādnieka kreditoriem, kuru prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Ja publiski pieejamā informācijā nav atrodamas ziņas par parādnieka kreditoriem vai kreditoru elektroniskajām pasta adresēm, administrators ir tiesīgs attiecīgajiem kreditoriem paziņojumu nesūtīt.⁵⁷ Uzņēmumu reģistra tīmekļvietnē, saskaņā ar Likuma par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru 4.¹¹ pantu, vienīgā saziņai izmantojamā informācija ir personas juridiskā adrese⁵⁸, nodrošināto kreditoru – fizisko personu sasniedzamība noteikta Dzīvesvietas deklarēšanas likumā, nosakot, ka dzīvesvietas deklarācijas mērķis ir panākt, ka lai ikviena persona būtu sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību, turklāt 8. panta 3. daļā norādāmajās ziņās vienīgā informācija kas izmantojama saziņai, ir dzīvesvietas adrese.

⁵⁴ Gerard McCormack, Andrew Keay, Sarah Brown and Judith Dahlgreen January 2016 Justiceand Consumers Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf 188-189 lpp.

⁵⁵ Eiropas tiesiskās sadarbības tīkls. Maksātnespēja. Horvātija. Pieejams https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-es-lv.do?member=1#toc_9

⁵⁶ Gerard McCormack, Andrew Keay, Sarah Brown and Judith Dahlgreen January 2016 Justiceand Consumers Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf 190 lpp.

⁵⁷ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁵⁸ Likums par Uzņēmumu reģistru. LV likums. Pieņemts 20.11.1990 [01.01.2019 red.]

Informācijas nosūtīšanas veids, elektroniskā pasta formātā, nav izpildāms attiecībā un vairumu kreditoru. Maksātnespējas likumā noteiktais paziņojuma sūtīšanas veids ir attiecināms tikai uz saņēmējiem advokātiem, notāriem, tiesu izpildītājiem, valsts un pašvaldību iestādēm. Pastāv iespēja, ar lielu ticamības pakāpi, atrast precīzas finanšu institūciju elektroniskās adreses, bet apšaubāms ir šādu elektronisko adresu publiskais statuss. Bet, piemēram, fizisko personu kā nodrošināto kreditoru gadījumā, un, spriežot pēc publiski pieejamām amatpersonu deklarācijām, fiziskas personas aizdod ievērojamas naudas summas, kādas, bieži izplatīti, rūpīgs un gādīgs saimnieks varētu aizdot piesaistot nodrošinājumu, informāciju, par publiskām elektroniskām pasta adresēm, iegūt var būt apgrūtināši.

Secināms, ka šāds regulējums rada nevienādas iespējas vienas kārtas, nodrošinātajiem kreditoriem, un ir pretējs Maksātnespējas likuma 6. panta 2.daļā noteiktajam principam, kas nosaka, ka kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu, saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku, pirms procesa uzsākšanas⁵⁹, jo, tikai daļa nodrošināto kreditoru, var tikt papildus informēta par maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Saskaņā ar Satversmes tiesas atziņu: starp administratora pienākumiem, pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas, ir kreditoru prasījumu pieņemšana, reģistra kārtošana, kreditoru prasījumu pārbaude, kā arī pamatota lēmuma pieņemšana, par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. To detalizēti regulē Maksātnespējas likums. Satversmes tiesa secina, ka kreditoru, un to prasījumu, precīza konstatēšana, ir viens no būtiskiem maksātnespējas procesa elementiem un priekšnosacījumiem tam, lai varētu tikt īstenots šā procesa mērķis - aizsargāt kreditoru intereses – un, lai šis process būtu likumīgs un efektīvs. Tāpēc kreditoru lokam jābūt noskaidrotam līdz bankrota procedūras pabeigšanai, lai kreditoru sapulcē būtu pārstāvētas visu to personu intereses, kurām ir prasījumi pret parādnieku⁶⁰.

2.3Latvijā pieejamie personu informēšanas veidi

Viens no informācijas izplatīšanas veidiem Latvijā ir paziņojuma publicēšana oficiālajā Latvijas laikrakstā Latvijas Vēstnesis. Saskaņā ar Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 1. pantu, likuma mērķis ir nodrošināt privātpersonu tiesības būt informētām par savām tiesībām un pienākumiem, reglamentējot tām saistošo tiesību aktu un oficiālo paziņojumu

⁵⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁶⁰ LR Satversmes tiesas lēmums lietā Nr.2012-25-01, pieņemts 07.10.2013. pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=260763> [aplūkots 06.03.2019]

izsludināšanu, publicēšanu, spēkā esamību un pieejamību. Oficiālais izdevums "Latvijas Vēstnesis" (turpmāk — oficiālais izdevums) ir Latvijas Republikas oficiālais izdevums, un tajā publicētā informācija ir oficiāla publikācija. Informāciju oficiālajā izdevumā publicē elektroniski šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā tīmekļa vietnē www.vestnesis.lv. (2) Oficiālā publikācija ir publiski ticama un saistoša. Neviens nevar aizbildināties ar oficiālajā izdevumā publicēto tiesību aktu vai oficiālo paziņojumu nezināšanu⁶¹.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 132.panta 1. daļu, atbildīgā iestāde maksātnespējas reģistrā par fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu ieraksta šādas ziņas: parādnieka vārds, uzvārds un personas kods, datums, kad pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, tiesas nosaukums, lietas numurs (..), kreditoru pieteikšanās termiņš⁶².

Maksātnespējas reģistra izveidošanas mērķis ir nodrošināt maksātnespējas lietu publiskumu, lai sekmētu maksātnespējas mērķi - veicināt parādnieka (tajā skaitā, fiziskas personas kā parādnieka) maksātnespējas atjaunošanu un kreditoru interešu aizsardzību parādnieka ierobežotas maksātnespējas vai maksātnespējas gadījumā, samērojot finansiālās grūtībās nonākušas personas un kreditoru intereses. Tātad, nav pamata bažām, par fiziskas personas datu aizsardzības iespējamo pārkāpumu, sludinājuma publicēšanas gadījumā Latvijas Vēstnesī, īpaši, ņemot vērā, ka Latvijā fiziskās personas maksātnespējas ierosinātājs var būt tikai pati fiziskā persona, tātad, ar savām darbībām ir tieši akceptējis šādas informācijas publiskošanu, t.i., ir saņemta datu subjekta piekrišana.

Negatīvās sekas obligātā sludinājuma ieviešanas nosacījumam, ir ar publikāciju saistītās izmaksas. Saskaņā ar Latvijas Vēstneša cenrādi, šāda paziņojuma izmaksas ir EUR 17,07, tomēr, saskaņā ar Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 10.panta 1. daļu, oficiālajā izdevumā kā oficiālus paziņojumus publicē publisko reģistru ierakstus, publisko tiesību subjektu, to amatpersonu un privātpersonu sludinājumus, paziņojumus vai informāciju, ja to oficiālu publicēšanu paredz ārējie normatīvie akti⁶³.

Kreditoru informēšanas veidu vērtējumā ir jāņem vērā valstīs pastāvošā tiesisko attiecību kultūra starp personām. Ievērojamā skaitā valstu pašsaprotami ir savlaicīgi vērsties pie kreditoriem, cenšoties atrisināt radušos situāciju, vienojoties par dažāda veida restrukturizāciju, attiecinot uz Latvijas tiesisko regulējumu, uzsāktu diskusiju ar kreditoriem, par tiesiskās aizsardzības procesa uzsākšanu. Šādos apstākļos mazāk būtisks kļūst nodrošināto kreditoru informēšanas veids maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā, jo kreditors jau

⁶¹ Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁶² Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁶³ Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir saņēmis informāciju par esošajām saistību izpildes problēmām, tādēļ pārbaudīs informāciju reģistros vai oficiālos mēdijos, pat gadījumā, ja maksātnespējīgais subjekts par to neinformēs pats. Latvijas gadījumā, nereti parādnieki savas finanšu problēmas risina novēloti, t.sk. novēloti uzsāk tiesiskās aizsardzības procesu, turpmāk TAP. Pētījumā par tiesiskās aizsardzības procesa regulējuma efektivitāti, trešā daļa no intervētajiem parādniekiem tieši vai netieši atzinuši, ka TAP nav uzsākts savlaicīgi. Pētījumā analizēto TAP subjektu finanšu dati liecina, ka lielai daļai no uzņēmumiem pirms TAP uzsākšanas finanšu radītāji ir pakāpeniski pasliktinājušies ilgākā laika periodā, kas netieši apstiprina intervijās un aptaujās izskanējušo valdošo viedokli⁶⁴.

2011.gadā tika secināts, ka Latvijas Republikas tiesību sistēmā nav paredzēts tiesiskais regulējums, kurā tiktu reglamentēta kārtība, kādā būtu veicama parāda ārpus tiesas atgūšana. Efektīvai fizisko personu tiesību aizsardzības nodrošināšanai, parāda ārpus tiesas atgūšanas jomā, tika izstrādāts jauns normatīvais regulējums. Tiesiskā regulējuma nepieciešamība tika pamatota ar mērķi, lai nodrošinātu ātru, taisnīgu, samērīgu un saprātīgu parāda atgūšanu, kā arī veicinātu parādu labprātīgu atmaksu un iespēju trešajām personām novērtēt fiziskās personas uzņemto maksājuma saistību izpildi⁶⁵. Parādu atgūšanas likuma 8.panta 1.daļā ir noteikts, ka parādniekam, (fiziskā persona, kura tiesiskā darījumā vai tiesību aktā noteiktajā termiņā vai kārtībā nav izpildījusi maksājuma saistības, ko uzņēmusies ar tiesisku darījumu vai kas noteiktas tiesību aktos, un kura darbojas ārpus savas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvariem;) ir pienākums sadarboties ar kreditoru (...). Savukārt 8.panta 2. daļā noteikts, ja parādnieks atzīst parādu pilnībā vai daļēji, bet, nespēj to atmaksāt kreditora vai parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja noteiktajā kārtībā vai termiņā, parādnieks, pamatojot, kādēļ maksājuma saistību izpilde nav iespējama, ir tiesīgs piedāvāt savu maksājuma saistību nokārtošanas kārtību un termiņu⁶⁶. Likums uzliek par pienākumu parādniekam sadarboties ar kreditoru apstākļos, kas atbilst fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas nosacījumiem – kavētas saistības, nespēja tās izpildīt. Vienlaicīgi, Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā, netiek veikta kontrole, vai persona ir izmantojusi savas tiesības un realizējusi savus pienākumus, gadījumos, kad nepastāv jau uzsākts tiesvedības process. Vai persona ir informējusi kreditorus un piedāvājusi tai iespējamu atmaksas grafiku un termiņu? Fiziskas personas maksātnespējas procesā noteikta saistību dzēšanas procedūra, kuras ietvaros, atbilstoši

⁶⁴ Jauja H., Zandersons A. Pētījums par tiesiskās aizsardzības procesa regulējuma efektivitāti. 2018.gads. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Zinojums_Par_tiesiskas_aizsardzibas_procesa_efektivitati.pdf Aplūkots 05.02.2019

⁶⁵ Parādu ārpus tiesas atgūšanas likuma anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/9728B10CEA3D95B6C2257953004A7F11?OpenDocument#b>

⁶⁶ Parādu ārpus tiesas atgūšanas likums. LV likums. Pieņemts 08.11.2012. [08.11.2012 red.]

Maksātnespējas likuma 160.panta 2.daļai, parādniekam ir pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Maksātnespējas likuma nosacījums ir ienākumu gūšana, bet, pastāvot regulāriem ienākumiem, ir nepieciešamais pamats sagatavot atmaksas grafika piedāvājumus. Personai vienlaicīgi ir saglabātas tiesības, atbilstoši likuma 161.panta 1.daļai, paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas⁶⁷, bet, ja personas ienākumu daļa pārsniedz uzturēšanai nepieciešamos izdevumus, piedāvājums kreditoram varētu būt pat izdevīgāks, kā noteikts maksātnespējas likumā.

Procesa uzsākšanas brīdī persona apzinās, ka, tai pastāv saistības, tās spēš gūt ienākumus, un tās rīcībā ir līdzekļi procesa uzsākšanai. Maksātnespējas procesa uzsākšanas izdevumus nosaka Maksātnespējas likuma 129.panta 2. daļa - fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā, Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā⁶⁸. Minimālā mēneša darba alga normālā darba laika ietvaros, sākot no 2018.gada 1.janvāra, ir EUR 430,-. Saskaņā ar likuma 171.panta 1 daļu, iemaksātais depozīts ir novirzāms administratoram - par administratora pienākumu veikšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā administrators saņem atlīdzību, savukārt panta 6.daļa nosaka, ka likumā noteiktajai administratora atlīdzībai par administratora pienākumu veikšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā papildus tiek pieskaitīts pievienotās vērtības nodoklis, ja administrators ir reģistrēts Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā⁶⁹. Tātad personai, kas spēj uzsākt maksātnespējas procesu, pastāv iespēja, piedāvāt kreditoram saistību dzēšanai veikt vienu iemaksu divu minimālo mēnešalgu apmērā, un regulārus ikmēneša maksājumus.

2.4 Informēšanas sekas maksātnespējas procesā

Ņemot vērā salīdzinoši nelielo saistību sliekšni EUR5000,- un EUR10000,- apmērā, secināms, ka kreditori būtu ieinteresēti vienoties ar fizisku personu, kas gatavojas uzsākt maksātnespējas procesu, ņemot vērā iespēju nekavējoties atgūt 10% līdz 20% no saistību apmēra, turklāt vēl ikmēneša maksājumus kādā noteiktā laika periodā. Šobrīd, neraugoties uz likumā definēto parādnieka sadarbības pienākumu, kontrole pār faktiskajām darbībām netiek veikta. Finanšu institūcijām, uz iespējamo maksātnespējas procesu, visbiežāk norāda fizisko

⁶⁷ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

personu iesniegumi, ar lūgumu sniegt informāciju par saistību atlikumu, ar piebildi, lūdzu norādīt, vai tām ir iestājies izpildes termiņš. Šāds iesniegums ir uztverama atsauce uz Maksātnespējas likuma 129.panta⁷⁰ nosacījumiem - šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš. Parādu ārpus tiesas atgūšanas likuma tiesiskais regulējums varētu tikt paplašināts, kļūstot par normatīvos aktos noteiktu iespēju, fiziskām personām vienoties par iespējamiem nosacījumiem, līdzvērtīgi kā tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna ietvaros piedāvātie risinājumi.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likumu, fiziskās personas maksātnespējas process tiek piemērots tādām fiziskajām personām, kuras neveic patstāvīgu saimniecisko darbību vai tādu nav veikušas pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā, un, saskaņā ar likuma § 305 pirmās daļas 1.punktu, pašam parādniekam, iesniedzot tiesā maksātnespējas procesa pieteikumu, vai nekavējoties pēc tā iesniegšanas tiesā, ir jāsniedz tiesā apliecinājums, par parādnieka centieniem, sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā, panākt vienošanos ar kreditoriem par parādu segšanas kārtību. Tiesa pieņem lēmumu, pamatojoties uz parādnieka izstrādātu parādu segšanas plānu un apliecinājumu tam, ka šāda vienošanās ar kreditoriem nav tikusi panākta. Šādu apliecinājumu, par mēģinājumiem panākt vienošanos ar kreditoriem, izsniedz kompetenta persona, kura sniegusi parādniekam tiesisko palīdzību un veikusi parādnieka ieņēmumu un mantiskā stāvokļa padziļinātu izpēti⁷¹.

Latvijas tiesību sistēmā nav nepieciešams pārņemt sešu mēnešu termiņu sarunu organizēšanai, jo šāds process prasa ievērojamus līdzekļus un, Vācijas piemērā, valsts finansiālu atbalstu, vienlaicīgi, šī brīža situācija, kad, par personas plāniem uzsākt maksātnespējas procesu, kreditori netiek informēti, un kreditoriem netiek izteikts piedāvājums, vismaz maksātnespējas procesa ietvaros atgūstamo līdzekļu un personas izdevumu apmērā, nav ne finansiāli izdevīgs abām pusēm, ne atbilstošs labai darījumu slēgšanas un līgumu ievērošanas praksei. Maksātnespējas procesa pasludināšanas saistību limiti fiziskām personām, ievērojamā skaitā gadījumu, skars tieši hipotekārās saistības. Maksātnespējas procesā ir iekļauti vairāki izņēmumi, kas saistīti ar mājokļa saglabāšanu un hipotekārā kredīta saistību izpildes turpināšanu arī pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas. Maksātnespējas likuma 148.panta 1. daļa⁷² nosaka, ka nodrošinātais kreditors un parādnieks var noslēgt vienošanos par to, ka, fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā, netiek pārdots parādniekam piederošais mājoklis, kas ir iekļāts par labu nodrošinātajam kreditoram. Savukārt 4.daļa papildina, ja parādniekam, pēc bankrota procedūras pabeigšanas, tiek piemērota saistību dzēšanas

⁷⁰ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁷¹ Vācijas Maksātnespējas likums (Insolvenzordnung) Vācijas likums. Izsludināts 05.10.1994. (Federal Law Gazette I 2866 lpp), [Article 19 of the Act of 20.12.2011. (Federal Law Gazette I page 2854) red.]

⁷² Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

procedūra, šajā pantā minētā vienošanās paliek spēkā, un nodrošinātais kreditors, saistību dzēšanas procedūras laikā, saņem maksājumus, kas nav lielāki par šā panta otrajā daļā minētajiem. Piemērojot šādu nodrošināto kreditoru brīdināšanas kārtību, pastāv iespēja, ka situācijas risinājumi, saistībā ar mājokļa saglabāšanu, tiktu saskaņoti jau pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, pat gadījumā, ja citu, personai neizpildāmu saistību rezultātā, maksātnespējas process ir neizbēgams.

Nemot vērā Maksātnespējas procesa mērķus, nepieciešams veikt izmaiņas normatīvajā regulējumā, nosakot, ka maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā, papildus informācijas iekļaušanai maksātnespējas procesu publiskajā reģistrā, kreditori ir informējami ar publikāciju oficiālajā laikrakstā Latvijas Vēstnesis. Papildus, nodrošinātie kreditori informējami, administratoram nekavējoties nosūtot paziņojumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, visiem zināmajiem parādnieka kreditoriem, kuru prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Informācija nosūtāma vēstules veidā, uz kreditoru reģistrētajām juridiskajām un deklarētajām adresēm. Ja publiski pieejamā informācijā nav atrodamas ziņas par parādnieka nodrošināto kreditoru juridiskajām vai deklarētajām adresēm, paziņojumi sūtāmi uz adresēm, kas norādītas parādnieka iesniegtajos, saistību apliecinajos dokumentos. Fizisko personu maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā, pieteikuma iesniegšanas dokumentiem, pievienojams rakstveida pierādījums, par kreditoriem, kuru saistības pārsniedz likumā noteiktās robežas maksātnespējas procesa uzsākšanai, nosūtīto piedāvājumu saistību izpildes nosacījumiem un termiņiem.

Viens no kritērijiem, kā tulkot likumdevēja gribu, kas iekļauta normatīvajā aktā, ir noskaidrojot, vai normatīvajā aktā ir iekļauts mehānisms, iespējamā mērķa sasniegšanai. Šajā gadījumā, vai maksātnespējas likums nosaka procesu, kādā veidā tiek dzēstas par labu nodrošinātajam kreditoram reģistrētās hipotēkas. Likumā nav izstrādāts mehānisms šādu seku radīšanai, administratoram nav deleģētas funkcijas, konstatēt noilguma faktu un pieprasīt hipotēkas, un ar to saistīto tiesību aprobežojumu, dzēšanu. Vērā ņemams arī fakts, ka Latvijas Republikas Satversmes 105.pants⁷³ aizsargā un garantē ķīlas ņēmēja ķīlas tiesības. Civillikuma 928.pants nosaka vispārējo principu, ka īpašuma aprobežojumi iztulkojama to šaurākā nozīmē, un šābu gadījumā arvien pieņemams, ka īpašums ir neaprobežots⁷⁴, tātad, ja Maksātnespējas likumā nav nepārprotami noteikts, ka ķīlas tiesības tiek dzēstas, tad, saskaņā ar Civillikuma 928.pantu⁷⁵, ķīlas tiesības nedrīkst dzēst. Praksē konstatēti vairāki veidi, kā panākt šādas

⁷³ Latvijas Republikas satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922 [01.01.2019 red.]

⁷⁴ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

⁷⁵ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

izmaiņas. Pirmkārt - celt prasību tiesā, par reģistrēto hipotēku un ar tām saistīto tiesību apgrūtinājumu dzēšanu, ar pamatojumu, ka ir nokavēts kreditora prasījuma iesniegšanas termiņš. Šāda prasības celšanas apstākļi ir sekojoši – administratoram, no maksātnespējas procesa uzsākšanas brīža, ir zināms, ka maksātnespējīgajam subjektam piederošajam nekustamajam īpašumam ir reģistrēti apgrūtinājumi. Parādnieka pienākumus, savukārt, nosaka Civillikuma 1324.pants⁷⁶, ja ķīlu, iekams nolīdzināts ar to nodrošinātais prasījums, apstrīd citi kreditori, atsaukdami uz lielākām tiesībām uz to, tad ķīlas ņēmējs var prasīt no parādnieka, lai tas aizstāv apstrīdēto ķīlas tiesību un atlīdzina viņam nodarītos zaudējumus un izdevumus⁷⁷. Tātad parādniekam (vai ieceltajam parādnieka pārstāvim) ir pienākums pret kreditoru, aizstāvēt tā intereses, ja administrators, pārstāvot citu kreditoru intereses, vēršas tiesā ar prasības pieteikumu hipotēkas dzēšanai, bet saistības nav tikušas dzēstas. Prasības pieteikuma pamats būtu nevis strīds par nodrošinātajām saistībām, bet ar mērķi nepildīt puses atzītas saistības.

Parādniekam, saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²³ panta pirmās daļas 3., 3¹ un 4. punktiem, pastāv pienākums norādīt visus savus parādus⁷⁸, kā arī iesniegt administratoram dokumentus, kas apliecina saistības pret kreditoriem un informāciju par saistību atlikumu. Fiziskās personas maksātnespējas pasludināšanas nosacījumi ir saistīti ar Maksātnespējas likuma 129.pantā noteiktajām pazīmēm un priekšnoteikumiem – parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šādām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm:

1) šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro*;

2) sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro*⁷⁹. Neizpildoties šiem nosacījumiem maksātnespējas process fiziskai personai nav pasludināms. Tātad, veidojoties situācijai, kad fiziskas personas maksātnespējas procesa ietvaros nodrošinātais kreditors nepiesaka kreditoru prasījumu, maksātnespējas procesa administratoram būtu jāvēršas tiesā ar pieteikumu, izbeigt maksātnespējas procesu, jo situācija neatbilst kritērijiem, kas nepieciešami maksātnespējas procesa pasludināšanai, savukārt, ceļot prasību tiesā par reģistrētās hipotēkas dzēšanu, tas notiktu apstākļos, kad administratoram, kreditoru interesēs, jāceļ prasība pret vienu no kreditoriem. Vienlaicīgi, kad parādniekam ir jāveic darbības, lai aizsargātu ķīlas ņēmēja intereses, turklāt tiesas lēmumā par maksātnespējas procesa pasludināšanu saistības atzītas no parādnieka puses.

⁷⁶ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Civilprocesa likums: LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red.]

⁷⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

Fiziskās personas maksātnespējas procesā sniegtā informācija ir būtiska paša maksātnespējas procesa norisei. Piemēram, Limbažu rajona tiesa ar 2017.gada 21.septembra nolēmumu lietā Nr.C21038317, pasludinājusi fiziskas personas bankrota procedūras izbeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu, tātad, neapstiprinot saistību dzēšanas procedūras uzsākšanu, jo parādnieks, maksātnespējas procesa pieteikumā, tiesai sniedzis nepatiesu informāciju par saistību apmēru, mantu, kreditoriem, ienākumu gūšanas avotiem, kā arī nav savlaicīgi sniedzis administratoram pieprasīto informāciju. Tiesa nolēmumu motivējusi ar apsvērumu, ka parādniekam, maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas dienā, nevarēja nebūt informācijas par viņa paša mantisko stāvokli, tiesai secinot: "Civilprocesa likuma 9.1⁸⁰ pantā noteikts, ka puses, trešās personas un pārstāvji pārstāvam vārdā sniedz tiesai patiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem. No Civilprocesa likuma 73.1⁸¹ panta izriet, ka apzināta nepatiesu ziņu sniegšana par faktiem un lietas apstākļiem uzskatāma par negodprātīgu savu tiesību izmantošanu. Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā ietverts labas ticības princips, saskaņā ar kuru procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Tiesa piekrīt administratores pieteikumā izteiktajam viedoklim, ka maksātnespējas process un tiesības uz savu parāda saistību dzēšanu piemērojams godprātīgiem parādniekiem⁸².

Otrs veids, kā tiek mēģināts atrisināt situāciju ar nekustamajam īpašumam reģistrētu apgrūtinājumu dzēšanu, ir tā atsavināšana. Maksātnespējas likuma 111. panta 4. daļa nosaka, ka lēmumu par neieķīlātās parādnieka mantas pārdošanas veidu (ar izsoli vai bez tās) pieņem administrators⁸³. Tā kā mantai joprojām ir reģistrēts hipotekārais apgrūtinājums, nepieciešama nodrošinājuma izsoļu izsludināšana, kas tiek organizēta pēc 6 mēnešu termiņa iestāšanās. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 606.panta 2. daļu⁸⁴, sludinājumu, par nekustamā īpašuma izsoli, tiesu izpildītājs nosūta publicēšanai oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" un ievieto elektronisko izsoļu vietnē. Izsoles sludinājumā (panta 3. daļa) ir jānorāda nekustamā īpašuma īpašnieka (..) vārdu un uzvārdu, juridiskajām personām — nosaukumu un juridisko adresi un nekustamā īpašuma īsu aprakstu, atrašanās vietu un kadastra numuru⁸⁵. Izsoles izsludināšanas, kā mantas atsavināšanas veida, mērķis ir nevis atgūt iespējami lielus līdzekļus maksātnespējas procesa ietvaros (administratoram vienpersoniski nepastāv iespēja, pieņemt lēmumu nekustamā īpašuma labprātīgai atsavināšanai, tādā veidā samazinot izdevumus, kas nepieciešami izsoles procesa organizēšanai), bet panākt Civilprocesa likuma 613.panta 5.daļā noteiktās tiesiskās

⁸⁰ Civilprocesa likums:LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red]

⁸¹ Ibid.

⁸² Limbažu rajona tiesas 2017.gada 21.septembra nolēmums lietā Nr.C21038317

⁸³ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁸⁴ Civilprocesa likums:LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red]

⁸⁵ Ibid.

sekas: apmierinot pieteikumu (par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu), tiesa pieņem lēmumu 1) par izsoles akta apstiprināšanu un pārdotā nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda; 2) neatkarīgi no kreditora piekrišanas — par visu zemesgrāmatā uz šo īpašumu ierakstīto parādu saistību dzēšanu, par kurām ieguvējs nav tieši paziņojis, ka uzņemas tās uz sevi⁸⁶.

Šajā procesā, ņemot vērā darbību mērķi, pastāv liela iespējamība, ka nodrošinātais kreditors par maksātnespējas procesu uzzinās no publikācijas Latvijas Vēstnesī, vai arī, saņemot Civilprocesa likuma 613. panta 1. daļā noteiktajā kārtībā nosūtīto paziņojumu par izsoles akta apstiprināšanas - lietas izskatīšanu tiesa paziņo tiesu izpildītājam, kā arī piedzinējam, parādniekam, nekustamā īpašuma ieguvējam, nekustamā īpašuma īpašniekam, hipotekārajam kreditoram (..) ⁸⁷, savukārt, informēts nodrošinātais kreditors, iesniegs kreditora prasījumu, un, tā neatzīšanas gadījumā, tiesvedības procesa ietvaros apstrīdēs administratora lēmumu, kas var ievērojami paildzināt maksātnespējas procesa norisi.

Papildus apliecinājumam, ka pastāv ievērojami efektīvākas metodes nodrošinātā kreditora informēšanai par maksātnespējas procesa uzsākšanu, kopumā secināms, ka maksātnespējas procesa tiesiskais regulējums nav iekļāvis efektīvu un ātru risinājumu, jo nodrošinātā kreditora prasījuma noilgums nav ticis atsevišķi izvērtēts un iekļauts maksātnespējas procesa mērķos un principos.

Civillikuma 1319. pants nosaka, ka ķīlas ņēmējs, kuru parādnieks nav noteiktā laikā apmierinājis, var meklēt sev apmierinājumu no ieķīlātās lietas un šajā nolūkā spert visus vajadzīgos soļus tās pārdošanai⁸⁸.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 99. un 135.pantam⁸⁹ maksātnespējas procesā nekustamā īpašuma izsoles notiek saskaņā ar Civilprocesa likuma normām⁹⁰, savukārt Civilprocesa likuma 600.pants uzliek pienākumu zvērinātam tiesu izpildītājam – tāpat arī maksātnespējas procesa administratoram - rakstveidā pieprasīt hipotekārajam kreditoram hipotekārā parādu apmēru – t.i. ar likumu tiek prezumēts, ka zemesgrāmatā ierakstītā hipotēka ir neapstrīdama un saistoša visiem, Civilprocesa likuma 613.pants uzliek par pienākumu aicināt hipotekāro kreditoru uz tiesas sēdēm, savukārt Civilprocesa likuma 628.pants uzliek par pienākumu glabāt hipotekārā kreditora naudu, neatkarīgi no tā vai nodrošinātais kreditors ir pievienojies piedziņas procesam – tādejādi, tāpat prezumējot, ka hipotekārais parāds ir spēkā esošs un neapstrīdams. Secināms, ka, neraugoties uz tiesu izpildītājam un maksātnespējas

⁸⁶ Civilprocesa likums:LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red]

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

⁸⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

⁹⁰ Civilprocesa likums:LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red]

procesa administratoram vienādā apmērā pieejamo informāciju un cieši saistīto tiesisko regulējumu, nodrošinātā kreditora interešu aizskārums, vienādos tiesiskos apstākļos, veidojas tikai maksātnespējas procesa ietvaros.

2.5 Informēšanas pienākums. ES dalībvalstīm saistošais regulējums

Eiropas parlamenta un padomes regula 2015/848, ir pieņemta ar mērķi, nodrošināt pārrobežu maksātnespējas procedūru produktivitāti un efektivitāti, kas nepieciešams, lai iekšējais tirgus darbotos saskaņoti. Regula būtu jāpieņem tādam procedūrām, kuru sākšanai jābūt publiskai, lai, saskaņā ar regulas 12. anotācijas punktu, ļautu kreditoriem saņemt informāciju par procedūrām un tie varētu iesniegt prasījumus. Tādējādi tiktu nodrošināta procedūru kolektīvā būtība, lai kreditoriem dotu iespēju apstrīdēt tās tiesas piekritību, kura ir sākusi procedūras⁹¹. Procedūras kolektīvās būtības ideja ir attiecināt valsts iekšējo tiesisko regulējumu plašākā, visas ES dalībvalstu mērogā. Latvijas gadījumā tas nav tieši piemērojams, ko Latvijas maksātnespējas procesa tiesiskajā regulējumā, informēšanas pienākums, pēc būtības, neatbilst kolektīvisma principiem.

Saskaņā ar regulas anotācijas 14.punktu, kolektīvajās procedūrās, uz kurām attiecas šī regula, būtu jāiekļauj visi vai būtiska daļa no tiem kreditoriem, kuriem parādnieks ir parādā visus, vai būtisku daļu, no parādnieka neatmaksātajiem parādiem, ar noteikumu, ka netiek skarti tādu kreditoru prasījumi, kuri nav iesaistīti šādās procedūrās. Tam būtu jāietver arī tās procedūras, kurās ir iesaistīti vienīgi parādnieka finanšu kreditori. Procedūrām, kurās nav iesaistīti visi parādnieka kreditori, vajadzētu būt tādām procedūrām, kuru mērķis ir glābt parādnieku. Procedūrās, kuru rezultātā tiek pilnīgi pārtraukta parādnieka darbība vai likvidēti parādnieka aktīvi, būtu jāiesaista visi parādnieka kreditori⁹². Regulas nosacījumi ir nesaderīgi ar Latvijas tiesiskā regulējuma pamatprincipiem, jo, Latvijas gadījumā, ne visu kreditoru iesaiste ir nepieciešama, ne tikai gadījumos, kad būtu iespējama saistību restrukturizācija, bet arī gadījumā, kad tiks piemērota bankrota procedūra. Regulā, kā būtisks mērķis, tiek noteikta pēc iespējas visu kreditoru iesaiste, turklāt ne tikai nacionālajā mērogā, bet visas ES dalībvalstu mērogā.

Regulas 64. anotācijas apsvērumā norādīts, ka ir svarīgi, ka kreditori, kuru pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir Eiropas Savienībā, būtu informēti par maksātnespējas procedūru sākšanu attiecībā uz to parādnieku aktīviem. Lai nodrošinātu ātru

⁹¹ Eiropas parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/848. 2015.gada 20. maijs. Spēkā no 26.06.2017. Pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=en> Aplūkots 20.01.2019

⁹² Ibid., anotācija 14. punkts

informācijas nodošanu kreditoriem, Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1393/2007 (1), nebūtu jāpiemēro gadījumos, kad šajā regulā ir paredzēts pienākums informēt kreditorus. Visās Savienības iestāžu oficiālajās valodās pieejamo standarta veidlapu izmantošanai būtu jāatvieglo kreditoru darbs, izvirzot prasījumus citā dalībvalstī sāktajās procedūrās. Sekām, ko rada nepilnīgu standarta veidlapu iesniegšana, vajadzētu būt jautājumam, ko reglamentē valsts tiesības⁹³.

Šis nosacījumu jāskata kopsakarā ar regulas anotācijas 68.puntā noteikto, ka ir vajadzība pēc īpašas norādes, kas neparedz procedūras sākšanas valsts tiesību piemērošanu lietu tiesību gadījumā, jo šādas tiesības ir visai būtiskas kredīta piešķiršanai. Šādu lietu tiesību pamats, likumīgums un apjoms parasti būtu jānosaka saskaņā ar *lex situs*, un to neskar maksātnespējas procedūras sākšana. Lietu tiesību īpašniekam būtu jāspēj arī turpmāk aizstāvēt savas tiesības uz ķīlas nodalīšanu vai atsevišķu nokārtošanu. Ja uz aktīviem attiecas lietu tiesības saskaņā ar *lex situs* vienā dalībvalstī, bet galveno maksātnespējas procedūru veic citā dalībvalstī, maksātnespējas procesa administratoram galvenajā maksātnespējas procedūrā būtu jābūt iespējai pieprasīt sekundārās maksātnespējas procedūras sākšanu pēc piekritības vietā, kurā lietu tiesības rodas, ja tajā parādniekam ir uzņēmējdarbības vieta. Ja sekundārā maksātnespējas procedūra nav sākta, jebkāds pārpalikums no to aktīvu pārdošanas, uz kuriem attiecas lietu tiesības, būtu jāmaksā maksātnespējas procesa administratoram galvenajā maksātnespējas procedūrā⁹⁴.

Kopumā tiesiskais regulējums, akceptējot, nepilnības novēršanas metožu noteikšanu, nacionālajās tiesību normās, nosaka skaidru tiesību normu mērķi – nodrošināto kreditoru interešu aizstāvību, saistībā ar līdzekļiem, kas iegūti no aktīvu realizācijas ikvienā dalībvalstī, papildus nosakot, ka atgūto līdzekļu atlikumam, ja tāds veidojās, nosakāma izmaksas kārtība valstī, kurā ierosināts maksātnespējas process.

Saskaņā ar regulas anotācijas apsvērumu 80. punktu, dalībvalstīm būtu jāvar neiekļaut savos maksātnespējas reģistros informāciju par fiziskām personām, kuras neveic neatkarīgu darbību vai profesionālo darbību. Šādā gadījumā dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka kreditoriem tiek sniegta attiecīgā informācija ar individuālu paziņojumu un, ka procedūra neietekmē to kreditoru, kas nav saņēmuši informāciju, prasījumus⁹⁵. Ar šo apsvērumu tiek nepārprotami norādīts, ka, pat neraugoties uz faktu, ka informācija par fiziskas personas maksātnespējas procesu vispār netiek iekļauta publiskā reģistrā, bet kreditoriem tiek nosūtīta informācija ar

⁹³ Eiropas parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/848. 2015.gada 20. maijs. Spēkā no 26.06.2017. Pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=en> Aplūkots 20.01.2019

⁹⁴ Ibid., anotācija 68. punkts

⁹⁵ Ibid., anotācija 80. punkts

individuālu paziņojumu, iespējamās negatīvās sekas attiecināmas tikai uz tādiem kreditoriem, kas ir saņēmuši šādus paziņojumus.

Salīdzinoši, Latvijas gadījumā, Maksātnespējas reģistra datu bāzē nav pieejama informācija par konkrētā laika periodā uzsāktajiem fizisko personu maksātnespējas procesiem (šāda informācija ir pieejama tikai secīgi ievadot personas kodus meklētāja laukā un nepārsniedzot ierobežotu pieprasījumu skaitu laika intervālā) un kreditoriem netiek sūtīti individuāli paziņojumi, Latvijas tiesiskais regulējums nosaka negatīvas sekas kreditoru prasījumus neiesniegušajiem kreditoriem, gan nodrošinātajiem, gan nenodrošinātajiem.

Atkāpe par tiesībām publiskos reģistros neiekļaut ziņas par maksātnespējīgām fiziskām personām, pamatota ar nepieciešamību ievērotas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā atzītās pamattiesības un principus. Jo īpaši regulas mērķis ir veicināt 8., 17. un 47.panta piemērošanu, attiecīgi personas datu aizsardzību, tiesības uz īpašumu un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu:

17. pants. Tiesības uz īpašumu;

1. Ikvienai personai ir tiesības uz īpašumu, kas iegūts likumīgi, tiesības to lietot un atsavināt, kā arī tiesības attiecībā uz to dot rīkojumu savas nāves gadījumam. Nevienam nedrīkst atņemt īpašumu, ja vien tas nav jādara sabiedrības interesēs, kā arī gadījumos un apstākļos, kuri ir paredzēti tiesību aktos, ar noteikumu, ka par zaudējumiem laikus izmaksā taisnīgu kompensāciju. Īpašuma izmantošanu var noteikt ar tiesību aktiem, ciktāl tas nepieciešams vispārējās interesēs⁹⁶.

47. pants. Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu;

Ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, ievērojot nosacījumus, kuri paredzēti šajā pantā⁹⁷.

ES kopējais tiesiskais regulējums izveidots ar mērķi, pasargāt kreditorus citās dalībvalstīs. Kreditoru informēšanas pienākumi atbilst katras valsts nacionālajai noteiktajai kārtībai. Ņemot vērā to, ka Latvijā kreditoru informēšanas pienākums tiek regulēts ar informācijas iekļaušanu publiskā datu bāzē un elektorniskās vēstules nosūtīšanu nodrošinātajiem kreditoriem, nepastāvot personu elektronisko adresu publiskai datu bāzei, secināms, ka Latvijā nav sasniegts regulā noteiktais mērķis. Maksātnespējas reģistra publiskās ticamības principa iepējamo neatbilstību Satversmei, norādījuši LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesneši Intars Bisters un Aigars Strupiņš, atsevišķās domās, saistībā ar 2016.gada

⁹⁶ Eiropas Savienības Pamattiesību harta *OJ C 326*, 26.10.2012. Pieejama <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C.2012.326.01.0391.01.LAV&toc=OJ:C:2012:326:TOC> Aplūkots 02.03.2019

⁹⁷ *Ibid.*, 47.pants

31.marta spriedumu civillietā Nr.SKC-3/2016. Atsevišķās domās norādīts, ka, Maksātnespējas likumā iekļautais par Maksātnespējas reģistru, tādā veidā, kādā tas tiek piemērots, maksātnespējīgā parādnieka pienākumu, atbildīgi un godprātīgi izturēties pret saviem kreditoriem, faktiski pārveido par kreditora pienākumu, sekot saviem parādniekiem⁹⁸.

Ņemot vērā faktu, ka citās dalībvalstīs tiek piemērots nacionālais regulējums kreditoru informēšanas pienākumos, secināms, ka Latvijā esošs kreditors, kuram par saistību nodrošinājumu kalpo aktīvi citā ES dalībvalstī, tiks efektīvāk informēts par savām tiesībām un maksātnespējas pasludināšanas faktu, kā gadījumā, kad Latvijā esošam kreditoram par nodrošinājumu kalpo Latvijā esoši aktīvi. Šāds tiesiskais regulējums nostāda nelabvēlīgāka situācijā visus Latvijā esošos kreditorus, kuriem par nodrošinājumu kalpo Latvijā esoši aktīvi, tātad, lielāko vairumu Latvijas kreditoru.

⁹⁸ LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu Intara Bistera un Aigara Strupiša atsevišķās domas, sakarā ar 2016.gada 31.marta spriedumu civillietā Nr.SKC-3/2016.

3. AIZSKĀRUMU VEIDOJOŠIE APSTĀKĻI

3.1 Prasījuma iesniegšanas nokavējuma sekas

Maksātnespējas likuma 73.pants nosaka, ka “kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku”. Patiesā termiņa noteikšanai nepieciešams izvērtēt, cik ilgā laikā iespējams likuma noteiktajā kārtībā sastādīt kreditoru prasījumu apmierināšanas plānu. Maksātnespējas likuma 111⁹⁹.pants nosaka administratora pienākumu divu mēnešu laikā sastādīt mantas pārdošanas plānu. Maksātnespējas likuma 113.pants nosaka parādnieka mantas pārdošanas plānā iekļaujamās ziņas. Panta 2. daļā nosaka nekavējošu plāna izsūtīšanu pēc divu mēnešu termiņa sasniegšanas no maksātnespējas procesa pasludināšanas brīža, savukārt panta 5.daļā nosaka ierobežojumus plānā iekļauto darbību veikšanai – ne agrāk kā divas nedēļas pēc plāna nosūtīšanas kreditoriem, parādnieka pārstāvim un galvniekam, bet ne vēlāk kā nedēļu pēc tam, kad plāns uzskatāms par saskaņotu.

Vērtējot plānā iekļaujamās ziņas, secināms, ka plāna sastādīšana iespējama nākošajā dienā pēc konstatējuma, ka nepastāv termiņā iesniegti kreditoru prasījumi. Ņemot vērā pasta vēstules iespējamo sūtīšanas laiku, nodrošinātā kreditora prasījuma iesniegšanas termiņš nesasniedz 40 dienas.

Maksātnespējas likuma 73.pantā¹⁰⁰, kā arī citur likumā, nav noteikta kārtība reģistrētās hipotēkas dzēšanai gadījumā, ja kreditors ir zaudējis kreditora statusu, un, līdz ar to, savas prasījuma tiesības pret parādnieku. Panta konstrukcija norāda, it kā kreditoram šāds statuss maksātnespējas procesa uzsākšanas brīdī būtu bijis. Šis apstāklis ir būtisks, piemēram, piepildoties Maksātnespējas likuma 130.pantā norādītajai situācijai, kad konstatēti ierobežojumi fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai, piemēram, gadījumā, ja persona pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem. Ņemot vērā tiesisko regulējumu,

⁹⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

¹⁰⁰ Ibid.

pastāv iespēja, ka nodrošinātais kreditors, kas zaudējis kreditora statusu un prasījuma tiesības, vienlaicīgi spēj nodrošināt pierādījumus ierobežojumu konstatēšanai. Šādā gadījumā, pirms mantas pārdošanas, fiziskās personas maksātnespējas process tiks pārtraukts. Vai tiesai pieņemot lēmumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, vienlaicīgi būtu jāpieņem lēmums par personai piederošajiem nekustamajiem īpašumiem reģistrēto hipotēku dzēšanu?

Ņemot vērā, ka Civillikuma 928.pants¹⁰¹ nosaka vispārējo principu, ka “īpašuma aprobežojumi iztulkojama to šaurākā nozīmē, un šaubu gadījumā arvien pieņemams, ka īpašums ir neaprobežots”, pieņemot, ka princips ir attiecināms arī uz ķīlas tiesībām kā īpašumu, ja likumā nav nepārprotami noteikts, ka ķīlas tiesības tiek atņemtas, tad saskaņā ar Civillikuma 928.pantu ķīlas tiesības nedrīkst atņemt.

Atbilstoši Civillikuma 1278.pantam¹⁰² “Ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu (841. p.), uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu”.

Civillikuma 1282.pants¹⁰³ nosaka, ka Nodrošināšanai ar ķīlas tiesību nav vajadzīgs, lai prasījums būtu naudas prasījums, lai tam būtu pienācis termiņš un lai par to varētu celt prasību. Atbilstoši šim pantam prasījums pat var būt noildzis, taču ķīla tik un tā saglabā savu spēku.

Civillikuma 1286.pants¹⁰⁴ nosaka, ka Ķīlas tiesība paliek spēkā tik ilgi, kamēr pilnīgi apmierināts kreditors, kuram tādēļ ķīla atbild pēc daļas samaksas arī par vēl nesamaksāto parāda daļu.

Atbilstoši Civillikumam būtu secināms, ka ķīlas tiesības pastāv tik ilgi, kamēr pilnīgi nav apmierināts kreditors, neskatoties uz to vai parādnieks ir maksātnespējīgs un vai ir pieteikts kreditoru prasījums.

Neatbilstību Satversmei norādījuši LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesneši Intars Bisters un Aigars Strupišs, atsevišķās domās, sakarā ar 2016.gada 31.marta spriedumu civillietā Nr.SKC-3/2016 – kopumā nenoliedzot kreditora pienākumu, uz kuru norāda noilguma institūts (Civillikuma 1895.pants¹⁰⁵ -visas saistību tiesības, kuras nav noteikti izņemtas no noilguma ietekmes un kuru izlietošanai nav likumā noteikti īsāki termiņi, izbeidzas, ja tiesīgā persona tās neizlieto desmit gadu laikā un Komerclikuma 406.pants¹⁰⁶ - no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš), tomēr

¹⁰¹ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Komerclikums: LV likums. Pieņemts 13.04.2000 [01.01.2018 red.]

jāatzīmē, ka minēto noilgumu sākuma punkts ir kaut kādā ziņā atkarīgs no kreditora un tam zināms. Turklāt gan Komerclikumā noteiktie 3 gadi, gan Civillikumā noteiktie 10 gadi ir samērā ilgs laiks, turklāt pietiekams, lai pēc tā notecēšanas kreditoram varētu pārņemt nevērību pret saviem prasījumiem. Turpretim Maksātnespējas likumā noteikti vien mēneša un sešu mēnešu termiņi, kuru tecējuma sākums nekādā veidā nav atkarīgs no kreditora gribas un nav tam pat zināms, ir pārāk īss un neparedzams¹⁰⁷. Šāda atbildības pārņemšana no maksātnespējīgā parādnieka uz kreditoru ir uzskatāma par netaisnīgu, jo tā ir pretrunā ar samērīguma principu: pastāv citi, mazāk kreditoru tiesību aizskaroši mehānismi, kā, piemēram, paziņošana visiem zināmajiem kreditoriem. (..) Pašreizējais mehānisms, ja tas tiek piemērots atbilstoši Civillietu departamenta praksei, nevis veicina godprātību parādnieka un kreditora attiecībās, bet gan ievieš tajā spēles momentu – vai kreditors paspēs īsajā termiņā pamanīt, ka parādnieks ir kļuvis maksātnespējīgs, vai nē. Šāda nostāja ir klajā pretrunā ar gan ar Civillikuma 1. pantā¹⁰⁸ nostiprinātajiem labas ticības principiem, gan ar Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā¹⁰⁹ nostiprinātajiem labticīguma apsvērumiem¹¹⁰.

Piemērojot noilguma izvērtējuma institūta būtību, tiek pieņemta situācija, ka kreditora un parādnieka savstarpējās saistības, maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdī, netiek pildītas, piemēram, netiek veikti ikmēneša maksājumi, parādnieks neturpina veikt saimniecisko darbību vai tamlīdzīgi. Tomēr, vērtējot kreditora iespējamo informētības līmeni, jāņem vērā dažādas iespējamās situācijas. Piemēram, maksātnespējas procesu uzsāk trešā persona, kuras devējs aizdevuma lietā. Pastāv iespēja, ka aizņēmējs turpina veikt saimniecisko darbību un veikt ikmēneša maksājumus. Aizņēmējs arī var nebūt informēts par kuras devēja maksātnespējas procesa pasludināšanu. Nodrošinātajam kreditoram ir piesakāms kreditora prasījums ar nosacījumu iestāšanos.

Gadījumā, ja šāds prasījums netiek iesniegts Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā, pēc šī brīža akceptētā likuma normu piemērošanas izpratnes, kreditora prasījumam iestājas noilgums. Citos gadījumos, parādniekam pasludinot maksātnespējas procesu, kuras devējs vai galvinieks, kā saistību pastiprinājuma nodrošinātāji, ar mērķi novērst piedziņas uzsākšanu, sāk veikt ikmēneša maksājumus pamata aizņēmēja vietā. Elektroniskās uzraudzības un uzskaites sistēmas šādā gadījumā, konstatējot leģitīmu maksājumu veicēju, neidentificēs paša aizņēmēja maksājumu veikšanas pārtraukumu. Arī šādā gadījumā, iestājoties Maksātnespējas likumā

¹⁰⁷ LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu Intara Bistera un Aigara Strupiša atsevišķās domas, sakarā ar 2016.gada 31.marta spriedumu civillietā Nr.SKC-3/2016.

¹⁰⁸ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

¹⁰⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

¹¹⁰ Ibid., 5 apsvērumi.

noteiktajam termiņam, iestāsies noilgums pamata saistībai, tātad, arī saistību pastiprinātāju saistībām.

Šāds regulējums rada situāciju, kad ikviens ķīlas devējs vai saistību galvinieks, ir ieinteresēts neinformēt aizdevēju par aizņēmēja maksātnespējas procesa pasludināšanu, jo, tikai pastāvot neinformētam kreditoram, pastāv iespēja, ka iestāsies noilgums un saistības nebūs jāpilda.

3.2 Atbilstība maksātnespējas procesa principiem

Maksātnespējas likuma 6.pants¹¹¹ nosaka vispārējos principus, kas veido maksātnespējas procesa būtību un tieši norāda uz veidu, kādā sasniedzams likumā noteiktais darbības mērķis – 1. pants, “finansiālās grūtības nonākuša parādnieka saistību izpilde”. Iespējams, panta formulējums var radīt maldīgu priekšstatu, ka likuma mērķis ir radīt iespēju parādniekam nesegt saistības, jo atbrīvojoties no saistību daļas izpildes, atlikušās saistības būs vieglāk izpildāmas. Pretēji šādam uzskatam, vispārējie principi Maksātnespējas likuma 6.pantā tiek noteikti:

1) “tiesību saglabāšanas princips – procesā tiek ievērotas pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības. Kreditora tiesību ierobežojums, kas noteikts procesa ietvaros, nevar būt lielāks, nekā ir nepieciešams attiecīgā procesa mērķa sasniegšanai”. Ņemot vērā principa pirmo daļu, secināms, ka būtiska loma ir pirms procesa iegūto kreditora tiesību saglabāšanai, savukārt otrā daļa nosaka, ka kreditora tiesības ir ierobežojamas, ja tas nepieciešams procesa mērķa sasniegšanai.

2) kreditoru vienlīdzības princips – kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas. Var pastāvēt strīds par vienlīdzības principa ievērošanu, gadījumā, ja nodrošinātajam kreditoram tiktu piemērots atšķirīgs termiņš kreditora prasījuma iesniegšanai, salīdzinot ar nenodrošinātajiem kreditoriem. „Tiesiskās vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos”¹¹². “Vienlīdzības principam ir jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Proti, tā uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskā valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādām privilēģijām. Tas garantē likuma pilnīgu iedarbību,

¹¹¹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

¹¹² Satversmes tiesas 03.04.2001 spriedums lietā Nr.2000-07-0409, secinājumu 1.punkts, pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2000-07-0409_Spriedums.pdf [aplūkots 10.05.2018]

tā piemērošanas objektivitāti un bezkaislību, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus”¹¹³. Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo “vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama”¹¹⁴

Līdz ar to vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.¹¹⁵

3) patvaļas aizlieguma princips – kreditors un parādnieks nedrīkst veikt individuālas darbības, kas nodara kaitējumu kreditoru kopuma interesēm;

4) saistību izpildes princips – procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj saistības, kuras uzņēmis parādnieks, izpildīt lielākā apmērā;

5) procesa efektivitātes princips – procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi;

6) apgrozības ātruma princips – procesa uzdevums ir uzturēt komercietiskās apgrozības ātrumu. Parādnieka mantas realizācija veicama, lai pēc iespējas ātrāk nodrošinātu tās atgriešanos komercietiskajā apgrozībā. Civiltiesiskās apgrozības paātrināšana – būtisks komercietību princips, pieņemot, ka abas vai vismaz viena puse ir profesionālis, tāpēc puse neprasa nekādu īpašu aizsardzību (atšķirīgi no civiltiesībām, kas vairāk paredzētas tieši vājākās puses aizsardzībai). Pārdevējam jābūt drošam, ka prece ir laba, tādēļ pircējam ir pienākums to pārbaudīt.

Privāttiesiskās apgrozības paātrināšanas princips paredz, ka komersantam operatīvi jāreaģē uz apstākļu izmaiņām – pircējam un līzīngā ņēmējam iespējami īsā laikā jāpārbauda saņemtās preces, pārdevējam nekavējoties jāpaziņo pircējam par preču nodošanu glabājumā, ja pircējs, pieļaujot nokavējumu, atsakās precī pieņemt. Līdzīgi arī prasījumi savu tiesību aizsardzībai komersantiem ir jāpiestāda ātrāk nekā tas ir paredzēts parastajiem civiltiesiskajiem darījumiem (Civillikumā noteiktais 10 gadu noilguma termiņš Komerclikumā ir samazināts līdz trīs gadiem). Nodrošinātais kreditors var nebūt komersants, tādēļ īsais kreditoru prasījuma iesniegšanas termiņš vēl jo vairāk nav pieļaujams, arī pamatojoties uz komercietību principiem.

Komercietību tiesiskā regulējuma viens no principiem ir kreditoru aizsardzība. Īpaši tas atspoguļojas sabiedrības tiesībās, piemēram, sabiedrību reorganizācijas gadījumā vai

¹¹³ Satversmes tiesas 14.09.2005 sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106, 9.1. punkts, pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2005-02-0106_spriedums.pdf, [aplūkots 10.05.2018]

¹¹⁴ Satversmes tiesas 26.06.2001. sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punkts, pieejams : http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2001-02-0106_Spriedums.pdf [aplūkots 10.05.2018]

¹¹⁵ Satversmes tiesas 03.04.2001. spriedums lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punkts, pieejams : <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/2000-07-0409/> [aplūkots 10.05.2018]

sabiedrības likvidācijas gadījumā, uzliekot likvidatoram par pienākumu apzināt kreditorus. Vienlaicīgi, maksātnespējas administratora pienākumos, neraugoties uz likumā noteikto administratora pienākumu kopumu, tostarp kreditoru interešu aizsardzība, neuzliek par pienākumu pārliecināties par iespējamo kreditoru esamību pat publiskos reģistros – zemesgrāmatas un komercķīlu reģistrs.

Neraugoties uz to, ka kreditors var pārliecināties par parādnieka saimnieciskās darbības rezultātiem, vērtējot peļņas rādītājus, pamatojoties uz to, ka komercdarbība tiek veikta peļņas gūšanas nolūkā, vienlaicīgi nav būtiski, vai peļņa tiek gūta. Ņemot vērā ieturamo nodokļu aprēķinu, plaši izplatīta ir prakse ilgstoši organizēt saimniecisko darbību, strādājot ar zaudējumiem. Tātad arī šāds kreditoram pārbaudāms kritērijs nav atzīstams par būtisku signālu, ka kreditoram būtu jāvelta papildus uzmanība maksātnespējas reģistrā esošās informācijas biežai pārbaudei.

7) atklātības princips – lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm;

8) labticības princips – procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos.

3.3Piespiedu izpildes lietas pāreja maksātnespējas procesā

Pamata tiesiskais regulējums saistību piespiedu izpildei, finansiālu problēmu gadījumos, kad nodrošinātā kreditora veiktās tiesvedības darbības ir noslēgušās ar izpildu dokumenta iesniegšanu zvērinātam tiesu izpildītājam. Kreditors ir veicis likumā noteiktās darbības, līdzekļu atgūšanas pienākumu nododot tiesu sistēmai piederošai personai. Ar šo brīdi būtu uzskatāms, ka kreditoram ir tiesības paļauties uz normatīvajos aktos noteiktu sistēmu, kas radīta tiesiskai līdzekļu atgūšanai.

Gadījumā, kad piedziņa tiek vērsta pret nekustamo īpašumu, no izpilddokumenta nosūtīšanas brīža kreditoram pastāv pienākums pēc tiesu izpildītāja pieprasījuma veikt iemaksu izpildu darbību veikšanai. Tiesības pieprasīt atkārtotu nekustamā īpašuma vērtējumu izsoles sākumcenas noteikšanai kreditoram, iespējams, nav būtiskas, jo publiskā izsolē, kas norisinās vienu mēnesi, var prezumēt, ka tirgus dalībnieki, kas piedalās izsolē, pārsolīšanas rezultātā faktiski noteiks iekļātā nekustamā īpašuma tirgus vērtību. Arī zvērināta tiesu izpildītāja

aprēķinu par atgūto līdzekļu sadali kreditoram ir tiesības neizvērtēt un neapstrīdēt, paļaujoties uz tiesu sistēmai piederīgas personas spēju sagatavot korektu, tiesisku aprēķinu.

Faktiski kreditoram nepastāv obligāti priekšnosacījumi kādu darbību veikšanai, līdzekļu atgūšanas nodrošināšanai, ja izpildu dokuments ir iesniegts piespiedu izpildei un ir apmaksāti izdevumi procesa veikšanai. Gadījumā, ja pirms nekustamā īpašuma piespiedu izsoles sludinājuma nosūtīšanas publicēšanai Latvijas Vēstnesī, tiek pasludināts maksātnespējas process, tiesu izpildītājam jāizbeidz uzsāktās piespiedu izpildes darbības. Maksātnespējīgajam subjektam ir Maksātnespējas likuma 65.pantā¹¹⁶ noteiktais pienākums - administratora pienākumi pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, 12.daļa "iesniedz tiesu izpildītājam pieteikumu par izpildu lietvedības izbeigšanu lietās par piespriedu, bet no parādnieka nepiedzīto summu piedziņu un lietās par saistību izpildīšanu tiesas ceļā."

Tātad, pastāv pienākums informēt zvērinātu tiesu izpildītāju, vienlaicīgi, tiesību normas neregulē uzsāktās izpildu lietas, ar visu tajā sagatavoto un apkopoto informāciju, nodošanu maksātnespējas administratoram, neraugoties uz to, ka kreditors ar veiktajām darbībām ir tieši norādījis, ka vēlas atgūt līdzekļus no konkrētā parādnieka, tieši uz tiesas nolēmuma pamata noteiktajā apmērā, un papildus ir apmaksājis piedziņas procesa izdevumus, kas veicami uz parādnieka rēķina.

Situācijā, kad ir zināma un pārbaudīta informācija, kuru apliecina spēkā esoši dokumenti (izpildu dokuments, zvērināta tiesu izpildītāja aprēķins par ar lietas vešanu saistītajiem izdevumiem, kas satur informāciju tostarp par atgūtajiem līdzekļiem, kas novirzāmi saistību dzēšanai konkrētā likumā noteiktā kārtībā), tiesiskais regulējums šobrīd nenosaka šīs informācijas pārsūtīšanu maksātnespējas procesa administratoram. Papildus atzīmējams, ka uzsāktā piespiedu izpildes procesā, atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai, kas ir vienāda ar maksātnespējas procesā piemērojamo kārtību, ir ticis veikts nekustamā īpašuma novērtējums, izsoles sākumcenas noteikšanai.

Šobrīd, pārejot no piespiedu izpildes procesa uz maksātnespējas procesu, šis vērtējums netiek izmantots. No tā ir secināms, ka šie izdevumi uz viena nekustamā īpašuma pārdošanas dublējas, un tiek apmaksāti, pirmajā gadījumā, no nodrošinātā kreditora veiktās iemaksas piedziņas procesa izdevumu segšanai, otrajā gadījumā, no līdzekļiem, kas būtu izmaksājami nodrošinātajam kreditoram. Ievērojot Maksātnespējas likumā 111.panta 6.daļā noteikto mantas pārdošanas plāna termiņu seši mēneši, jau pastāvoša vērtējuma izmantošana paātrinātu iespējamās izsoles izsludināšanas iespējas (vai potenciālo pircēju uzrunāšanai labprātīga pārdošanas darījuma organizēšanai). Gadījumā, ja informācija par izpildē nodoto saistību

¹¹⁶ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

apmēru un pamatojumu tiktu nepastarpināti apliecināta un nosūtīta maksātnespējas procesa administratoram termiņā, kas ir mazāks par likumā noteikto vienu mēnesi, informācijas pārbaude būtu veicama jau ātrāk, un administratoram ātrāk būtu uzzināma persona, kas, iespējams, ir gatava finansēt neatliekamās izdevumus, kas saistīti ar nekustamā īpašuma uzturēšanu, lai novērstu tā vērtības zudumu.

Izdevumu piemērs - apkures izdevumu segšana, lai, apkures sistēmai sasilstot, tā netiktu bojāta, kā arī tehniskās vai fiziskās apsardzes organizēšana, kas, objektīvu apsvērumu dēļ, nevar tikt organizēta tikai pēc kreditoru saraksta izveidošanas un apstiprināšanas.

Šādas situācijas, kad izpildu lietas ietvaros uzsākto piespiedu izpildes darbību uzsākšanas sākuma sadaļā tiek uzsākts maksātnespējas process, ir bieži novērojamas. Pamatojumi tam, visticamāk, ir trīs. Pirmkārt, ja parādnieks, līdz nelabvēlīgam iznākumam tiesvedības procesa ietvaros, iespējams, varēja cerēt, ka saistības tiks atzītas par spēkā neesošām. Noslēdzoties tiesvedības procesam, šādas cerības vairs nepastāv, un iestājas Maksātnespējas likumā noteiktie apstākļi, kas uzliek par pienākumu uzsākt maksātnespējas procesu 60.panta 3.daļas¹¹⁷ regulējumā “Parādniekam ir pienākums nekavējoties iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja pastāv kāda no šā likuma 57.panta pirmās daļas 5., 6. vai 9.punktā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm”.

Otrkārt, maksātnespējas uzsākšanas mērķis, neraugoties uz neatbilstību Maksātnespējas likuma principam, civiltiesiskās apgrozības ātruma nodrošināšana, var būt nekustamā īpašuma izsoles novilcināšana.

Treškārt, uz izpildu dokumenta pamata tiek nostiprināta hipotēka uz parādniekam piederoša nekustamā īpašuma, kas apgrūtina iespējamo nekustamā īpašuma pārdošanu labprātīgā darījumā, bet, tieši nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana, parādnieka ieskatā, bija risinājums saistību izpildei, plānojot darījuma rezultātā iegūtos līdzekļus novirzīt citu saistību dzēšanai.

Kopumā secināms, ka, pārejai no piespiedu izpildes procesa uz maksātnespējas procesu, nav radīts tiesiskais regulējums, kas regulētu ar hipotēku uz nekustamo īpašumu nodrošinātā kreditora prasījuma tiesību pāreju, vienlaicīgi iespējami samazinot maksātnespējīgā subjekta izdevumus un sniedzot maksātnespējas procesa administratoram iespēju efektīvākai nekustamā īpašuma uzturēšanai. Tieši pretēji, šī brīža tiesiskais regulējums, faktiskajos apstākļos, kad valsts tieši regulētajā piespiedu izpildes procesā kreditoram būtu tiesības paļauties uz tiesu sistēmai piederošas personas darbības rezultātiem, sagaidot atgūtos līdzekļus saistību dzēšanai,

¹¹⁷ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

ir izveidots nepārskatāms tiesisks instruments, kas rada potenciālu draudu kreditora prasījuma statusa pilnīgai zaudēšanai.

Tiesiskā regulējuma pamatā nav ievēroti ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) Maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmatā iekļautie norādījumi, kas nosaka “ir vēlams maksātnespējas tiesību aktos iekļaut skaidras normas par attieksmi pret nodrošinātajiem kreditoriem saistībā ar prasījumu iesniegšanu. Sevišķi jau gadījumā, ja maksātnespējas tiesību akti paredz, ka prasījumu procedūra var iespaidot nodrošināto kreditoru galvojuma tiesības, ir svarīgi, lai paziņojumā par procesa sākšanu tiktu iekļauta informācija par nodrošināto prasījumu iesniegšanu vai neiesniegšanu.”¹¹⁸, jo par maksātnespējas procesa uzsākšanu var netikt izsūtīti paziņojumi.

Pastāv cieša procesuālo darbību saikne starp zvērināta tiesu izpildītāja darbību izpildu lietā un maksātnespējas procesa administratora darbību maksātnespējas procesā, bet nepastāv tiesiskais regulējums procesa efektīvai pārņemšanai, tādējādi netiek efektīvi izmantota tiesas un paša parādnieka apstiprināta informācija, tiek kavēts civiltiesiskās apgrozības ātrums, potenciāli tiek radīti apstākļi kreditoru interešu aizskārumam. Netiek izmantots maksātnespējīgās personas interesēm atbilstošs izdevumu samazinājums, tiek pagarināts procesa ilgums.

Maksātnespējas likuma 70. pants¹¹⁹ nosaka, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, vienlaicīgi, pastāv gadījumi, kad ieraksts tiek izdarīts ievērojamu laiku pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas datuma, piemēram, uzņēmumam maksātnespējas process ir pasludināts 2016.gada 16.novembrī, bet ieraksts tiek izdarīts tikai 2016.gada 12.decembrī¹²⁰.

Nav pamata uzskatīt, ka no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas, līdz dienai, kad būtu iesniegts kreditoru prasījums, nodrošinātā kreditora tiesībām būtu nepieciešams papildus apstiprinājums maksātnespējas procesa ietvaros, bet, pēc ieraksta veikšanas, šāda prasība rodas.

¹¹⁸ ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) „Maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmata” Ņujorka, 2005, V nodaļas „Procesu pārvaldība” A daļas Kreditoru prasījumu apstrāde 5.punkts, pieejams: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj4-eKh3bnbAhWhxaYKHa77ByQQFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fvvc.gov.lv%2Fimage%2Fcatalog%2Fdokumenti%2FLegislative_Guide_on_Insolvency_Law.doc&usg=AOvVaw03QvAqotxYICV_92DwN7go , 225.lpp [aplūkots 10.05.2018]

¹¹⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

¹²⁰ Maksātnespējas reģistrs, procesa pamatdati, SIA FIRMA "VAR C", pieejams <https://maksatnespeja.ur.gov.lv/insolvency/proceeding/lv/90118711> [aplūkots 11.12.2018]

3.4 Kreditora aizsardzība mantojuma lietā

Saskaņā ar Civillikuma 665. pantu¹²¹, mantojums atklājas ar mantojuma atstājēja nāvi vai izsludināšanu par mirušu. Mantojuma lietas kārtošanu var uzsākt, kad saņemta miršanas apliecība. Savukārt ar iesniegumu jāvēršas pie notāra, kas praktizē tajā apgabaltiesas teritorijā, kurā bija mantojuma atstājēja pēdējā dzīvesvieta. To, vai kāds no mantiniekiem ir uzsācis mantojuma lietas kārtošanu un ir izsludināta mantojuma atklāšanās, var pārbaudīt vai nu oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis", vai arī Latvijas Zvērinātu notāru padomes pārvaldītajā Mantojuma reģistrā. Bezmantinieku manta, Civillikums, 416. panta pirmā daļa¹²², ja pēc mantojuma atstājēja nāves viņam mantinieki nav palikuši vai šie mantinieki likumiskā termiņā pēc publikācijas par mantojuma atklāšanos nav ieradušies vai nav pierādījuši savas mantojuma tiesības, tad manta piekrīt valstij. Par parādiem valsts atbild tikai ar to mantu, kuru viņa tādā kārtā patiesi iegūst.

Valsts atzīst parādus, kuri nodrošināti ar hipotēku vai komercķīlu, kā arī tos parādus, kuri pieteikti kā kreditoru pretenzijas mantojuma lietā zvērinātam notāram uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma atklāšanos) norādītajā termiņā un ietverti publiskā aktā vai saistībā, kas atzīta ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu. Tas parasti ir termiņš, kas ir īsāks par likumisko mantojuma pieņemšanas termiņu (gadu), bet nav īsāks par trim mēnešiem. Tā laikā pārējiem mantiniekiem tiek dota iespēja paziņot, vai viņi vēlas mantojumu pieņemt vai atraidīt, kā arī iespēja pieteikties kreditoriem.

LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 23.novembra spriedumā lietā Nr.C31512811, SKC-381/2017, tiesu prakse gadījumos, kad izmantojams kreditora prasījuma instruments, nonākusi pie pilnīgi pretēja slēdziena, kā maksātnespējas procesa gadījumos. Sprieduma būtība ir – pamatojoties uz zemesgrāmatu publisko raksturu, zvērināta notāra uzaicinājumā par mantojuma atklāšanos noteiktā termiņā jāpiesaka tie kreditoru prasījumi, kuri mantiniekam nav zināmi, tādēļ uzaicinājuma spēks neattiecas uz mantiniekiem zināmajiem kreditoru prasījumiem.

Tādējādi Civillikuma 705.panta otrās daļas (uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma atklāšanos) norādītajā termiņā nepieteiktās kreditoru pretenzijas dzēs, izdodot mantojuma apliecību vai Eiropas mantošanas apliecību vai taisot aktu par mantojuma lietas izbeigšanu.)

¹²¹ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

¹²² Ibid.

normā ietvertās kreditoru prasījumu nepieteikšanas sekas nav attiecināmas uz mantojuma atstājējam piederošu nekustamo īpašumu ierakstītu hipotēku¹²³.

Tiesas vērtējums ir pilnīgi pretējs kā šobrīd praktizētais līdzvērtīgā situācijā maksātnespējas procesā. Ņemot vērā to, ka kreditors nevar ietekmēt vai paredzēt noilgumu uzsākoša procesa sākumu, tiesiskais regulējums nosaka kreditora prasījuma iesniegšanas procedūru, kā arī likumdevējs ir noteicis materiāli tiesisku prekluzīvu termiņu, kas ir subjektīvo tiesību izbeidzošs termiņš, kuru palaižot garām iestājas noilgums, kura dēļ izbeidzas ne vien prasības tiesība, bet arī pati saistība, t.i., zūd pašas tiesības. Atšķirīgais tiesību normas pielietojums skaidrojams ar Notariāta likuma 293. un 297. pantā noteikto, proti, uzaicinājumā noteiktajā termiņā obligāti piesakāmi tie kreditoru prasījumi, kuri mantiniekiem nav zināmi. Publiskā reģistrā – zemesgrāmatā esošā informācija, nevar būt mantiniekam nezināma.

Saskaņā ar tiesu praksi, mantojuma lietas gadījumā, nepiesakot kreditoru prasījumus notāra izsludinātajā pieteikšanās termiņā, ar hipotēku nodrošinātais kreditors nezaudē tiesības atgūt līdzekļus no nodrošinājuma realizācijas. Papildus diametrāli pretējam tiesisko attiecību regulējuma pielietojumam salīdzinošās situācijās, norādāms, ka pretēji, Maksātnespējas likumam, kas nepieļaut maksātnespējas procesa uzsākšanu pamatojoties uz nodrošinātā kreditora pieteikumu, mantojuma lietas ietvaros kreditoram ir tiesības ierosināt mantojuma lietas uzsākšanu, nosūtot kreditora prasījumu ar attiecīgo lūgumu zvērinātam notāram.

Iespējamais izskaidrojums pretējiem tiesību normu tulkojumiem, iespējams, atrodams LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu Intara Bistera un Aigara Strupiša, atsevišķās domās, sakarā ar 2016.gada 31.marta spriedumu civillietā Nr.SKC-3/2016, to 6. apsvērumā, kurā norādīts, ka maksātnespējas likumā noteiktā prekluzīvā termiņa piemērošana, tostarp attiecībā uz nodrošinātajiem kreditoriem, iespējams, “norāda uz nopietnām likuma gramatiskās iztulkošanas problēmām, un likuma burtā neatbilstībām likuma garam. Tādēļ uzskatām, ka Augstākā tiesas Civillietu departamentam, iztulkojot Maksātnespējas likuma, it īpaši 73.panta, normas, īpaša uzmanība bija jāpievērš gan Maksātnespējas likuma mērķiem un principiem, gan arī vispārīgiem privāttiesību principiem.”¹²⁴

Saturiski līdzīgās situācijās, tiesiskās stabilitātes un paredzamības nodrošināšanai, nepieciešams piemērot līdzvērtīgu tiesisko regulējumu. Ņemot vērā iespēju, ka fiziskās personas, kas atrodas maksātnespējas procesā, nāves gadījumā, kreditoru tiesības un pienākumi turpmāk tiks regulēti atbilstoši mantojuma lietu tiesiskajam regulējumam, tātad, gadījumā, ja maksātnespējas procesa ietvaros netiks pieteikts nodrošinātā kreditora prasījums, bet

¹²³ LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 23.novembra spriedumā lietā Nr.C31512811, SKC-381/2017

¹²⁴ LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu Intara Bistera un Aigara Strupiša atsevišķās domas, sakarā ar 2016.gada 31.marta spriedumu civillietā Nr.SKC-3/2016.

izsludinātās mantojuma lietas ietvaros tāds nemaz nav piesakāms, nepieciešams novērst šādas krasas atšķirības kreditora tiesībās un pienākumos.

3.5 Atgūto līdzekļu nezūdamība

Maksātnespēja likuma 1.pantā¹²⁵ likuma mērķī ir noteikts, ka maksātnespējas procesā ir jāveicina saistību izpilde. Saistību izpilde nozīmē iespējami pilnīgāku kreditoru prasījumu apmierinājumu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 115. pantam¹²⁶ maksātnespējas procesā nekustamā īpašuma izsoles notiek saskaņā ar Civilprocesa likuma normām, savukārt Civilprocesa likuma 600.panta 3. daļa¹²⁷ uzliek pienākumu zvērinātam tiesu izpildītājam – tāpat, iespējams, arī maksātnespējas procesa administratoram – ierakstītā sūtījumā nosūtīt visiem hipotekārajiem kreditoriem paziņojumu, un pieprasot hipotekārajam kreditoram hipotekārā parādu apmēru – t.i., šajā gadījumā ar likumu tiek prezumēts, ka zemesgrāmatā ierakstītā hipotēka ir neapstrīdama un saistoša visiem. Papildus, tostarp hipotekārā kreditora tiesību aizsardzības efektīvai nodrošināšanai, lai novērstu iespējamību, piemēram, ka tiesu izpildītājs nav informējis hipotekāros kreditorus, Civilprocesa likuma 613.pants uzliek par pienākumu informēt arī hipotekāros kreditorus par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanas lietas izskatīšanu.

Hipotekārajam kreditoram, iespējams, būtiskākā tiesības aizsargājošā norma, kas attiecināma uz izsoles, kas maksātnespējas procesā rīkojama atbilstoši civilprocesa likumā noteiktajai kārtībai, rezultātu ir Civilprocesa likuma 628.panta 2¹ daļa¹²⁸, jo tā uzliek par pienākumu glabāt hipotekārā kreditora naudu, neatkarīgi no tā vai nodrošinātais kreditors ir pievienojies piedziņas procesam – tādejādi tāpat prezumējot, ka hipotekārais parāds ir spēkā esošs un neapstrīdams. Naudas līdzekļi tiek glabāti tiesu depozīta kontā līdz izpildu dokumentu saņemšanai.

Principiāli cita pieeja izveidota tiesiskajā regulējumā Maksātnespējas procesa ietvaros. Kreditora prasījuma tiesību zaudējums, gadījumos, kad maksātnespējas procesa ietvaros manta netiek realizēta likumā noteikto 6 mēnešu laikā, tiek piemērots vēl pirms līdzekļu atgūšanas. Ņemot vērā faktu, ka Latvijā maksātnespējas procesu vidējais ilgums ir aptuveni 1,5 gadi, secināms, ka mantas atsavināšanas rezultātā atgūtie līdzekļi lielā skaitā gadījumu tiek saņemti pēc sešu mēnešu termiņa iestāšanās.

¹²⁵ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Civilprocesa likums: LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red.]

¹²⁸ Ibid.

3.6 Mantas īpašā konfiskācija

Tiesiskais regulējums, nodrošinātajam kreditoram piemērojamo seku ziņā – ķīlas tiesību zaudējums, līdzinās Kriminālprocesa likumā noteiktajam papildsodam – konfiskācijai. Saskaņā ar KL VIII² nodaļu, 70.¹⁰ pantu¹²⁹, mantas īpašā konfiskācija ir noziedzīgi iegūtas mantas vai noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta, vai ar noziedzīgu nodarījumu saistītas mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā.

Maksātnespējas ietvaros, līdzvērtīgas darbības tiek veiktas citu kreditoru interesēs. Trešo personu intereses būtiski var aizskart īpašā manas konfiskācija gadījumā, kad tā tiek atzīta par noziedzīgi iegūtu mantu. Attiecībā pret šo personu grupu nav piemērojams Kriminālprocesa likuma 15.pantā noteiktais pamatprincips, ka ikvienam ir tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā, konkrētā kriminālprocesa ietvaros, neraugoties uz to, ka indivīda tiesisko interešu ievērošana veicinātu kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, t.i., tiesiskā miera, kas pastāvēja pirms noziedzīga nodarījuma, atjaunošanu¹³⁰. Saskaņā ar kriminālprocesa likuma 360.panta 2. daļu, ja noziedzīgi iegūtu mantu atdod īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, trešajai personai, kas bija šīs mantas labticīga ieguvēja vai labticīga ķīlas ņēmēja, ir tiesības civilprocesa kārtībā iesniegt prasību par zaudējuma atlīdzināšanu, tai skaitā pret apsūdzēto vai notiesāto personu. Konstatējams, ka īpašā konfiskācija ir mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā, turklāt šīs darbības, kas nav kriminālsods, rezultātā, labticīgai ķīlas ņēmējai, kas ir zaudējusi saistības nodrošinājumu, ir tikai tiesības civilprocesa kārtībā iesniegt prasību par zaudējuma atlīdzināšanu, tai skaitā pret apsūdzēto vai notiesāto personu. 70.¹¹ panta 2.daļas piemērošanu nav iespējams preventīvi konstatēt vai novērst, tāpat kā maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas gadījumā, Latvijai saistoša ir Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību, kuras mērķis ir veicināt sadarbību, lai efektīvāk novērstu un apkarotu transnacionālo organizēto noziedzību¹³¹. Konvencijas 12.panta 4. punkts nosaka, ka gadījumā, ja noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir sajaukti ar īpašumu, kas iegūts no likumīgiem avotiem, tad šis īpašums, neierobežojot nekādas tiesības, kas attiecas uz aresta uzlikšanu vai izņemšanu, ir pakļaujams konfiskācijai līdz sajaukto līdzekļu aprēķinātajai vērtībai.¹³²

¹²⁹ Kriminālprocesa likums:LV likums Pieņemts 21.04.2005 [01.01.2019 red]

¹³⁰ Bulgakova I, Indivīda tiesiskās intereses kriminālprocesā. Rakstu krājums Kriminālprocesa likumam 10, Meikališas Ā. zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 269. lpp.

¹³¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. Pieņemta 2000.gada 15.novembrī, [30.11.2018 red]

¹³² Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. Pieņemta 2000.gada 15.novembrī, [30.11.2018 red]

Hipotekāro kreditoru tiesību aizstāvībai atbalsts ir nodrošināts ar grozījumiem Kriminālprocesa likuma 361.panta 7¹ daļā, nosakot, ka: "Ja attiecībā uz mantu, kurai tiek uzlikts arests, ir reģistrēta hipotēka vai komercķīla, procesa virzītājs par pieņemto lēmumu informē hipotekāro kreditoru vai komercķīlas ņēmēju. Saņemot informāciju par aresta uzlikšanu mantai, hipotekārajam kreditoram vai komercķīlas ņēmējam ir tiesības iesniegt dokumentus par mantas izcelsmi¹³³.

Kriminālprocesa likuma leģitīmais mērķis, nodrošināto kreditoru tiesību ierobežošanai, ir kopumā balstīts visas sabiedrības interesēs, turklāt nodrošinātais kreditors tiek informēts par tā intereses ierobežojošām darbībām un kreditoram tiek piešķirts īpašs statuss un tiesības, ar tā rīcībā esošajiem resursiem, pierādīt līdzekļu izcelsmes legalitāti. Tātad, neraugoties uz būtisku sabiedrības interešu aizstāvību, kriminālprocesa regulējums ir nodrošinātajam kreditoram labvēlīgāks, kā maksātnespējas procesā. Maksātnespējas likuma mērķis ir veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus, vienlaicīgi, izveidotā tiesību normu sistēma, kopumā var radīt nodrošinātajam kreditoram neizdevīgākas sekas.

¹³³ Meikališa Ā, Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi, Jurista Vārds, 10.10.2017., Nr. 42 (996), 12.-21.lpp.

4. ATZINUMI PAR NODROŠINĀTĀ KREDITORA PRASĪJUMU TIESĪBU ZAUDĒŠANAS NOZĪMĪGUMU

4.1 Tieslietu ministrijas vērtējums

Tieslietu ministrija 2013.gadā sniegusi savu viedokli saistībā ar akciju sabiedrības "Danske Bank" konstitucionālo sūdzību, kas saistīta ar nodrošinātā kreditora iesniegta kreditoru prasījuma neatzīšanu. Ņemot vērā viedokļa sniegšanas īpašos apstākļus – atbilstoši Satversmes tiesas kompetencei, tas uzskatāms kā viedoklis, kas tiek izmantots, lai konstatētu tiesību normas atbilstību Satversmei. Tieslietu ministrijas viedoklī norādīts, ka visas no maksātnespējas procesa izrietošās sekas un tiesības, tai skaitā tiesības pretendēt uz kreditora prasījuma apmierinājumu, rodas tikai tad, kad tiek pasludināts maksātnespējas process. Šajā procesā parādnieka manta tiek sadalīta pēc principa - iespēju robežās, kaut daļēji apmierināt visus kreditoru prasījumus. Līdz ar to atsevišķa kreditora prasījums netiekot skatīts kā prioritāte, īpaši tad, ja šā kreditora prasījuma apmierināšanas rezultātā pārējie kreditori saņemtu mazāk¹³⁴.

Tieslietu ministrijas sniegtais skaidrojums neatbilst kritērijiem, kādi izvirzīti maksātnespējas procesa regulējumam, kā arī paustie apgalvojumi neatbilst tiesiskajai realitātei. Parādnieka saistību pret kreditoru izpildei ir paredzēti arī citi tiesiski mehānismi, ārpus maksātnespējas procesa, tādēļ saistību izpildes obligāts priekšnosacījums nav maksātnespējas procesa pasludināšana.

Viedoklis, ka manta tiek sadalīta pēc principa, kaut daļēji apmierināt visus kreditoru prasījumus, nav ticis pausts starptautisko ekspertu ieteikumos. Parādnieka mantas pārdošanas ceļā atgūtos līdzekļus būtu jādala atbilstoši saistību veidiem, kādus Parādnieks uzņēmis pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Līdzekļus, kas tiek atgūti no mantas, kas kalpo par nodrošinājumu, pārdošanas, novirza ar mantu nodrošināto prasījumu dzēšanai.

Tieslietu ministrijas izvirzītais apgalvojums, ka atsevišķa nodrošinātā kreditora prasījums netiek uzskatīts par prioritāti, turklāt, tāda prasījuma atzīšana ir kopumā maksātnespējas procesam negatīva, jo citi kreditori atgūs mazāk līdzekļus, ir vairāk kā bīstama.

Tieslietu ministrija uzskata, ka Pieteikuma iesniedzēja savu interešu aizsardzībai izmantojusi mehānismu, kas neietilpst likumdevēja paredzētajā kreditora interešu aizsardzības sistēmā maksātnespējas procesa ietvaros. Tiesvedība ārpus maksātnespējas procesa ierobežojot iespēju nodrošināt minētā procesa efektivitāti, tāpēc neesot pieļaujama. Maksātnespējas procesā kreditoru prasījumi nevarot tikt apmierināti pilnībā, tāpēc esot svarīgi noteikt atzīstamos

¹³⁴ LR Satversmes tiesas lēmums lietā Nr.2012-25-01, pieņemts 07.10.2013. pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=260763> [aplūkots 06.03.2019]

kreditoru prasījumus, to apmierināšanas secību un prioritātes¹³⁵. Citiem vārdiem sakot, ministrija uzskata, ka, maksātnespējas procesa ietvaros, kreditori nevar paļauties uz Satversmes 92.panta noteikto, ka "Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā"¹³⁶. Šāda maksātnespējas procesa principu kļūdaina uztvere nav atbilstoši maksātnespējas procesu starptautiskajai izpratnei.

4.2 Alternatīvi vērtējumi

Šajā lietā pieaicinātā persona - Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors Aigars Strupišs, uzskata¹³⁷, ka maksātnespējas procesa efektivitātes principa nozīmi nedrīkst pārvērtēt. Pirmkārt, speciālajam nozares principam nevarot piešķirt lielāku svaru kā vispārīgajiem tiesību principiem un pamattiesībām - tiesiskumam, tiesiskajai drošībai, tiesībām uz īpašumu. Otrkārt, tādu privāttiesību fundamentālo principu kā tiesiskā drošība un īpašuma tiesības graušana procesa ātruma vārdā nodarītu tautsaimniecībai un sabiedrībai lielāku kaitējumu nekā atsevišķi ilgāki maksātnespējas procesi. Ja tas tiktu atzīts par pieļaujamu, tad zustu jebkāda hipotēku un hipotēkas līgumu jēga, jo no tiem varētu izvairīties maksātnespējas ceļā. Treškārt, likums neaizliedzot kreditoru prasījumu pakāpenisku apmierināšanu pa daļām, ja maksātnespējas process ievielkas. Tādēļ neesot nekādu ierobežojumu tam, ka parādnieka mantas daļa, par kuru nav strīda, ātri atgriežas ekonomiskajā apritē. Savukārt strīdus mantu nedrīkstot atsavināt, līdz strīdu izšķir tiesa. Šo viedokli apstiprinot arī Maksātnespējas likuma normas, kas paredz nodrošinātā kreditora īpašo statusu, sevišķi šā likuma 57. pants, kas nodrošinātajam kreditoram liedz iesniegt maksātnespējas pieteikumu, jo viņam šāds process nav nepieciešams, proti, viņam ir nodrošinājums, kas garantē prasījuma apmierināšanu.

A. Strupišs norāda, ka no vispārējā komercietiskā regulējuma izriet arī princips, ka juridiskā persona nevar tikt likvidēta, iekams tā nav apmierinājusi visus kreditoru prasījumus vai kamēr notiek tiesvedība par šiem prasījumiem.

Viedokļa autors uzsver, ka hipotēka tiek uzskatīta par visdrošāko prasības nodrošinājuma līdzekli privāttiesībās. Tā tiek nodrošināta ar vairākiem hipotēkas institūta principiem, kā, piemēram, brīvprātības principu, publiskuma principu, atpazīstamības principu, nedalāmības principu. Līdz ar to jebkura iespēja padarīt hipotēkas institūtu mazāk drošu

¹³⁵ LR Satversmes tiesas lēmums lietā Nr.2012-25-01, pieņemts 07.10.2013. pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=260763> [aplūkots 06.03.2019]

¹³⁶ Latvijas Republikas satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922 [01.01.2019 red.]

¹³⁷ LR Satversmes tiesas lēmums lietā Nr.2012-25-01, pieņemts 07.10.2013. pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=260763> [aplūkots 06.03.2019]

nozīmējot būtisku tiesiskās drošības principa nozīmes samazināšanu privāttiesību sistēmā un kopumā negatīvu ietekmi uz privāttiesisko apgrozību valstī¹³⁸.

Satversmes tiesas vērtējumā:

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 1. pantu šā likuma mērķis ir veicināt parādnieka maksātnespējas atjaunošanu un aizsargāt kreditoru kopuma intereses parādnieka ierobežotas maksātnespējas vai maksātnespējas gadījumā. Šā likuma 5. pants noteic, ka maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, lai citastarp aizsargātu kreditoru kopuma intereses, piemērojot bankrota procedūru. Saskaņā ar likuma 130. pantu bankrots ir maksātnespējas procesa stāvokļa risinājums, kas izpaužas kā finansiālo, tiesisko un organizatorisko pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus un likvidēt parādnieku.

Tādējādi gan visa maksātnespējas procesa, gan bankrota procedūras mērķis ir aizsargāt kreditoru intereses un apmierināt to prasījumus pret parādnieku pēc iespējas pilnīgāk.

Augstākā tiesa pievienojas, ka nevienai personai nav aizliegts savu interešu aizsardzībai vērsties tiesā ar prasību pret parādnieku pēc savas iniciatīvas, ja tiesa, izskatot maksātnespējas procesa lietu, strīdu par tiesībām nav konstatējusi. Šādu personas rīcību nevar uzskatīt par maksātnespējas procesu kavējošu, jo tiesiskuma un personas civilo interešu aizsardzības principiem šādā gadījumā ir prioritāte pār speciālajiem maksātnespējas procesa principiem, īpaši konkrētajā situācijā, kad kreditora prasījums nodrošināts ar publiskā reģistrā reģistrētām ķīlām¹³⁹.

4.3 Noilguma atcelšana attiecībā uz nodrošināto kreditoru

Ņemot vērā izpētes procesā vērtēto, nodrošinātā kreditora tiesību noilgums nav maksātnespējas procesā nepieciešams institūts. Nodrošināto saistību apmērs nedrīkst pārsniegt reģistrā reģistrēto apmēru. Attiecībā uz nenodrošinātajiem kreditoriem, pamatojoties uz administratoru asociācijas norādīto, ka, slēdzot civiltiesiskus darījumus, to dalībnieki vienmēr uzņemas risku, kas saistīts ar attiecīgā darījuma izpildi, citastarp uzņemas arī zaudējumu risku. Turklāt maksātnespējas procesa ietvaros kreditoru prasījumi esot sedzami tikai no bankrota procedūras ietvaros atgūtajiem līdzekļiem, līdz ar to varot izveidoties tāda situācija, ka kreditoru

¹³⁸ LR Satversmes tiesas lēmums lietā Nr.2012-25-01, pieņemts 07.10.2013. pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=260763> [aplūkots 06.03.2019]

¹³⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2018.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr.C0446091. Pieejams: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwju07Tfn4rhAhVLwqYKHdJwDNsQFjAAegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fwww.at.gov.lv%2Fdownloadlawfile%2F5485&usg=AOvVaw2BwJGZ-3_YNr9jncwmGLAm [Aplūkots 20.02.2019]

prasījumi var tikt apmierināti tikai daļēji vai arī nemaz netikt apmierināti¹⁴⁰. Attiecīgi, maksātnespējas procesa lietā, konstatējot parādnieka mantu, kas kalpo par nodrošinājumu kādām citām saistībām, nenodrošinātajiem kreditoriem ir saprātīgi jāakceptē, ka līdzekļi to prasījumu dzēšanai netiks atgūti.

Darījumu apstrīdēšanas tiesības maksātnespējas procesa ietvaros nodrošina, ka nepamatoti nodrošināto kreditoru prasījumu var tikt apstrīdēti. Nodrošinātajam kreditoram saglabājamas tiesības pieteikt kreditoru prasījumu. Nepiesakot kreditoru prasījumu tiek zaudētas tiesības saskaņot labprātīgu nodrošinājuma pārdošanu ārpus izsoles. Tāpat, gadījumā, ja nodrošinājuma izsole ir atzīta par nenotikušu, operativitātes nodrošināšanai, var liegt nodrošinātajam kreditoram tiesības paturēt nodrošinājumu par izsolēs sākotnējo vērtību, tomēr, minētie apgrūtinājumi, neliedz īstenot maksātnespējas procesu.

Kā vienas no tiesībām, kuras netiek izmantotas gadījumā, ja nodrošinātais kreditors neiesniedz kreditoru prasījumu, ir vērtējumā noteiktās izsoles sākumcenas apstrīdēšanas tiesības. Ņemot vērā faktu, ka viss maksātnespējas process notiek uz to līdzekļu rēķina, kas netiks izmaksāts nodrošinātajam kreditoram (ņemot vērā vidējos atgūšanas rādītājus, var secināt, ka līdzekļi nepietiek nodrošināto kreditoru saistību pilnīga izpildei), tātad, faktiski, viss process, kas nav nepieciešams nodrošinātajam kreditoram, gadījumā, ja saņemti izpildu dokumenti, tiek finansēts no nodrošinātā kreditora līdzekļiem. Attiecīgi, bez nodrošinātā kreditora atļaujas, nav iespējams palielināt maksātnespējas procesa izmaksas virs 5 % robežas, kas arī nav nepieciešams.

Aktīvu iespējami ātrāka atgriešanās tautsaimniecības apritē netiek traucēta, iespējams, tā kā manta tiek realizēta izsoles ceļā. Mantas pārdošanas termiņš ir plānojams un netiks paildzināts, piemēram, organizējot sarunu procesus ar potenciālajiem pircējiem labprātīgā darījumā bez izsoles. Pēc līdzekļu atgūšanas un procesa izdevumu segšanas, lai būtu iespējams noslēgt maksātnespējas procesu, ar līdzekļiem nepieciešams rīkoties atbilstoši kārtībai, kas jau ir noteikta normatīvajos aktos. Civillikuma 1658.pantā¹⁴¹ noteikts, ka kreditors pielaiž nokavējumu, ja viņš, bez tiesīgiem iemesliem, nepieņem saistības izpildījumu, ko parādnieks piedāvā viņam pašam vai viņa vietniekam noteiktā kārtā, īstā laikā un īstā vietā.

Parādnieka piedāvājumam jābūt ne vien vārdos, bet arī darbos tādām, lai būtu patiesa iespēja to izpildīt.

Saistības izpildījums parādniekam jāpiedāvā pilnīgi, un tādēļ kreditora atteikšanās pieņemt tikai daļu no saistības izpildījuma, nav uzskatāma par nokavējumu. 1660. pants nosaka,

¹⁴⁰ LR Satversmes tiesas lēmums lietā Nr.2012-25-01, pieņemts 07.10.2013. pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=260763> [aplūkots 06.03.2019]

¹⁴¹ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

ka kreditors uzskatāms par vainīgu nokavējumā, ja viņš nav ieradies saistības izpildīšanai noliktā vietā tajā laikā, kad parādnieks tur atradies un bijis gatavs izpildīt savu saistību.

Tāpat kreditors uzskatāms par vainīgu nokavējumā, kad viņš izvairās dot aprēķinu, ko parādnieks prasa samaksas nolūkā, ja tāds nepieciešams pilnīgai prasījuma samaksai. Panta 1664. 2. daļa nosaka, ka kreditoram jāatlīdzina parādniekam visi ar savu nokavējumu nodarītie zaudējumi¹⁴².

Saskaņā ar Notariāta likuma 145.² Zvērinātam notāram var iesniegt glabājumā šādu saistības priekšmetu - naudu.

145.³ Saistības priekšmetu zvērinātam notāram glabājumā iesniedz klātienē, pievienojot to iesniegumam, kurā norāda:

1) parādnieka vārdu, uzvārdu, personas kodu (ja tāda nav — dzimšanas gadu, dienu, mēnesi un vietu) un dzīvesvietu;

2) kreditora, kuram saistības priekšmets nododams, vai viņa tiesību pārņēmēja vārdu, uzvārdu, personas kodu un dzīvesvietu vai nosaukumu, reģistrācijas numuru un atrašanās vietu (juridisko adresi), ja tiesību pārņēmējs parādniekam zināms, vai to, ka adrese parādniekam nav zināma;

3) tās saistības apzīmējumu, kuras izpildīšanai iesniedz saistības priekšmetu¹⁴³.

Tātad, visos gadījumos, kad nodrošinātais kreditors nebūs pieteicis kreditoru prasījumus – un atgūtie līdzekļi būs mazāki kā parādnieka norādītais saistību atlikums, līdzekļi uz nodrošinātā kreditora rēķina tiks glabāti Notariāta likumā noteiktajā veidā. Tiesiskais rezultāts atbilst Civilprocesa likuma 628.panta 2¹ daļai¹⁴⁴, jo hipotekārā kreditora saistību dzēšanai novirzāmos līdzekļus, neatkarīgi no tā vai nodrošinātais kreditors ir iesniedzis kreditora prasījumu, saglabās kontā līdz kreditora pieprasījuma saņemšanai.

¹⁴² Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]

¹⁴³ Notariāta likums: LV likums. Pieņemts 01.06.1993. [01.01.2019 red.]

¹⁴⁴ Civilprocesa likums: LV likums Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red.]

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors secina, ka Maksātnespējas likuma tiesiskais regulējums rada apstākļus nodrošinātā kreditora interešu aizskārumam, radot situācijas, kad kreditors netiek informēts par maksātnespējas procesa pasludināšanu, kā rezultātā var zaudēt prasījuma tiesības. Šāds regulējums ir pretrunā ar virkni starptautisko organizāciju ieteikumiem un maksātnespējas procesa starptautiskiem principiem.

Autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Informācija par zvērinātu tiesu izpildītājiem piespiedu izpildei nodotajām piedziņas lietām, kopā ar prasījumus apliecināšiem dokumentiem, ir pārsūtama maksātnespējas procesa administratoram un iekļaujama kreditoru reģistrā, neatkarīgi no kreditora prasījuma iesniegšanas vai neiesniegšanas fakta.

2. Maksātnespējas procesa administratoram nosakāms pienākums, ne vēlāk kā 5 dienu laikā pēc tiesas lēmuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu, elektroniski vērsties Zvērinātu Tiesu izpildītāju padomē vai Tiesu Administrācijā, pieprasot informāciju par reģistrētajām izpildu lietām. Zvērinātam tiesu izpildītājam nosakāms pienākums sagatavot un nosūtīt tā rīcībā esošo informāciju par maksātnespējīgās personas izpildu lietu, pievienojot piedzinēju iesniegumus un prasījumu tiesību apliecināšanu dokumentu apliecinātas kopijas, kā arī informāciju par tās veiktajām darbībām un no reģistriem iegūtajiem datiem – īpašumiem, ienākumiem. Papildus sagatavojams un pievienojams aprēķins, kurā norādīti izdevumi, kurus parādnieka vietā sedzis piedzinējs. Paziņojums par izpildu lietas izbeigšanu un aprēķins nosūtāms piedzinējam.

3. Ņemot vērā Maksātnespējas procesa mērķus, nepieciešams veikt izmaiņas normatīvajā regulējumā, nosakot, ka maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā, papildus informācijas iekļaušanai maksātnespējas procesu publiskajā reģistrā, kreditori ir informējami ar publikāciju oficiālajā laikrakstā Latvijas Vēstnesis, savukārt nodrošinātie kreditori informējami, administratoram nekavējoties nosūtot paziņojumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, visiem zināmajiem parādnieka kreditoriem, kuru prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komerčķīli, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Informāciju nosūtot vēstules veidā uz kreditoru reģistrētajām juridiskajām un deklarētajām adresēm. Ja publiski pieejamā informācijā nav atrodamas ziņas par parādnieka nodrošināto kreditoru juridiskajām vai deklarētajām adresēm, paziņojumi sūtāmi uz adresēm, kas norādītas parādnieka iesniegtajos, saistību apliecinājošajos dokumentos.

4. Fizisko personu maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā, pieteikuma tiesai iesniedzamajiem dokumentiem, pievienojams rakstveida pierādījums par kreditoriem,

kuru saistības pārsniedz likumā noteiktās robežas maksātnespējas procesa uzsākšanai, nosūtīto piedāvājumu saistību izpildei, iekļaujot piedāvāto ikmēneša maksājumu un saistību izpildes termiņu.

5. Gadījumos, kad nodrošinājuma realizācijas ceļā atgūtie līdzekļi ir mazāki, kā parādnieka norādītais saistību atlikums pret nodrošināto kreditoru, un, vienlaicīgi, nepārsniedz publiskā reģistrā reģistrētā nodrošinājuma apmēru, pēc maksātnespējas procesa izdevumu segšanas, līdzekļi, atbilstoši Notariāta likumā noteiktajam, iesniedzami glabājumā notāram.

6. Saturiski līdzīgās situācijās, tiesiskās stabilitātes un paredzamības nodrošināšanai, nepieciešams piemērot līdzvērtīgu tiesisko regulējumu. Tiesiskā regulējuma uzlabošanai, nepieciešams noteikt līdzvērtīgu nodrošinātā kreditora tiesību un pienākumu izpratni atklātā mantojuma lietā un maksātnespējas procesa ietvaros, nosakot, ka uz publiskā reģistrā reģistrētām saistībām nav attiecināms kreditora prasījuma noilgums.

7. Ņemot vērā faktu, ka ES dalībvalstu kopējais tiesiskais regulējums, Latvijā reģistrētu nodrošināto kreditoru, par kura prasības nodrošinājumu kalpo Latvijā esoši aktīvi, nostāda neizdevīgākā situācijā, kā Latvijā reģistrētu nodrošināto kreditoru, par kura prasības nodrošinājumu kalpo citās ES dalībvalstīs esoši aktīvi, gadījumā, ja netiek mainīta kreditoru informēšanas kārtība, veicamas izmaiņas, nosakot, ka Latvijā reģistrētam nodrošinātajam kreditoram, kas nav pieteicis kreditoru prasījumu, tiek nosūtīts paziņojums ar unificētu kreditora prasījuma pieteikšanas formu, savukārt tiesību aizskārums ir pieļaujams tikai gadījumā, ja nodrošinātais kreditors šādu sūtījumu ir saņēmis.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Rozenfelds J. Lietu tiesības. Apgāds Zvaigzne ABC, 2004, 183.lpp.

Periodika

2. Bulgakova I, Individāda tiesiskās intereses kriminālprocesā. Rakstu krājums Kriminālprocesa likumam 10, Meikališas Ā. zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 269. lpp.

Latvijas normatīvie akti

3. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922 [14.06.2016 red.]
4. Kredītu reģistra likums: LV likums. Pieņemts 24.05.2012 [01.04.2018 red.]
5. Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [06.01.2018 red.]
6. Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937 [01.01.2017 red.]
7. Likums par Uzņēmumu reģistru. LV likums. Pieņemts 20.11.1990 [01.01.2019 red.]
8. Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998 [01.01.2019 red.]
9. Zemesgrāmatu likums: LV likums. Pieņemts 22.12.1937 [11.08.2017 red.]
10. Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010 [01.01.2019 red.]
11. Parādu ārpustiesas atgūšanas likums. LV likums. Pieņemts 08.11.2012. [08.11.2012 red.]
12. Komerclikums: LV likums. Pieņemts 13.04.2000 [01.01.2018 red.]
13. Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas likums: LV likums. Pieņemts 18.06.
14. Kredītiestāžu likums: LV likums. Pieņemts 05.10.1995 [01.02.2019 red.]
15. LR Satversmes tiesas lēmums lietā Nr.2012-25-01, pieņemts 07.10.2013. pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=260763>
16. Notariāta likums:LV likums.Pieņemts 01.06.1993. [01.01.2019 red.]
17. Par maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņēm 2016.-2020. gadam un to īstenošanas plānu: Ministru kabineta 2016. gada 21. septembra rīkojums nr. 527. [13.12.2017. red.]
18. Kriminālprocesa likums: LV likums Pieņemts 21.04.2005 [01.01.2019 red.]

Eiropas Savienības un starptautiskie normatīvie akti

19. Vācijas Maksātnespējas likums (Insolvenzordnung) Vācijas likums. Izsludināts 05.10.1994. (Federal Law Gazette I 2866 lpp)
20. Eiropas parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/848. 2015.gada 20. maijs. Spēkā no 26.06.2017. Pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=en>
21. Eiropas Savienības Pamattiesību harta *OJ C 326, 26.10.2012. Pieejama <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C.2012.326.01.0391.01.LAV&toc=OJ:C:2012:326:TOC>*
22. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. Pieņemta 2000.gada 15.novembrī, [30.11.2018 red]
23. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.panta 1. daļa. Parakstīta Romā 04.11.1950.
24. Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu: LV likums. Pieņemts 04.06.1997 [04.06.1997 red.]

Latvijas tiesu prakse

25. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 26.05.2017. spriedums lietā Nr.SK-168/2017., pieejams <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/otra-dalamantojuma-tiesibas-382-840pant/sesta-nodala-mantojuma-pienemsana-un-iegusana-687-714.pants>
26. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 04.07.2017. spriedums lietā Nr.SK-248/2017.
27. Satversmes tiesas 30.03.2011 spriedums lietā Nr.2010-60-01, 17.1.punkts, pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-60-01_Spriedums.pdf
28. Satversmes tiesas 03.04.2001 spriedums lietā Nr.2000-07-0409, secinājumu 1.punkts, pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2000-07-0409_Spriedums.pdf
29. Satversmes tiesas 14.09.2005 sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106, 9.1. punkts, ieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2005-02-0106_spriedums.pdf
30. Satversmes tiesas 26.06.2001. sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punkts, pieejams : http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2001-02-0106_Spriedums.pdf

31. Limbažu rajona tiesas 2017.gada 21.septembra nolēmums lietā Nr.C21038317
32. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 Pieejams at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2014/SKC-117-2014.doc
33. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2018.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr.C0446091. Pieejams: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwju07Tfn4rhAhVLwqYKHdJwDNsQFjAAegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fwww.at.gov.lv%2Fdownloadlawfile%2F5485&usg=AOvVaw2BwJGZ-3_YNr9jncwmGLAm

Eiropas Savienības un starptautisko tiesu prakse

34. ECT 2012.gada 25.oktobra spriedums lietā Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju. 93.rindkopa. Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/ECT%20spriedumi%20un%201%C4%93mumi/VISTINS%20UN%20PEREPJOLKINS%20PRET%20LATVIJU_Nr.71243-01_ECT%20LP%20spriedums_Butiba_25.10.2012.doc
35. ECT 2005.gada 08.decembra spriedums lietā CASE OF GUIISO-GALLISAY v. ITALY, Nr.58858/00, 82.rindkopa. Pieejams: <http://echr.ketse.com/doc/58858.00-en-20051208/view/>

Juridiskās prakses materiāli

Avoti internetā un citi avoti

36. Valsts zemes dienests. Latvijas Nekustamā īpašuma tirgus – statistiskie rādītāji. Pieejams: <http://kadastralavertiba.lv/tirgus-dati/statistika/>
37. Lursoft - uzņēmumu datu bāzes. Ierosināto MNP lietu skaits pēc MNP rakstura. Pieejams: https://www.lursoft.lv/exec?act=MNR_LSTAT&stat_id=546&tablesequence=&tablepage=1
38. Latvijas Banka. Saistību skaits 2018.gada \$.ceturkšņa beigās. Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/dati-statistika/kr-statistika>
39. ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) „Maksātspējas tiesību aktu rokasgrāmata” (Ņujorka, 2005.gads) V nodaļas „Procesu pārvaldība” A daļas Kreditoru prasījumu apstrāde 5.punkts, pieejams: <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj4-eKh3bnbAhWhxaYKHa77ByQQFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fvvc.gov.lv%2Fimage%2F>

2Fcatalog%2Fdokumenti%2FLegislative Guide on Insolvency Law.doc&usg=AOvVaw03QvAqotxYICV_92DwN7go , 348.lpp

40. Likumprojekta “Maksātnespējas likums” anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/3DA20AD7479A7451C2257682003F4E4F?OpenDocument>

41. Pasaules Bankas atskaite Nr.49937 – LV, par aizdevuma piešķiršanas nosacījumiem Latvijai, B.daļa, Finanšu sektora reforma, 48.punkts, 22.lpp. Pieejama: <http://documents.worldbank.org/curated/en/402111468278331650/pdf/499370PGD0P1151e0only10R20091022411.pdf>

42. Maksātnespējas politikas pamatnostādnes 2016-2020, informatīvā daļa, 14.06.2016. Pieejama: https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/tmpamn_140616_mpap.pdf

43. Valsts kontroles 2015.gada 3.marta revīzijas ziņojums Nr.2.4.1-5/2014 “Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” 4.lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf

44. Tiesu administrācijas paziņojums par Latvijas tieslietu sistēmas novērtējumu. 14.02.2019 Pieejams: https://www.ta.gov.lv/LV/aktualitates_17/informacija_54/starptautiskais_valutas_fonds_iepazistina_ar_latvijas_tieslietu_sistemas_novertejumu.html_C2027

45. Doing Business indekss, 05.2018. pieejams <http://www.doingbusiness.org/en/rankings>

46. Jose M. Garrido, Amira Rasekh, Adolfo Rouillon. Maksātnespējas sistēmas novērtējums. Starptautiskais Valūtas fonds. 2019.gada janvāris.

47. Gerard McCormack, Andrew Keay, Sarah Brown and Judith Dahlgreen January 2016 Justiceand ConsumersStudy on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States’ relevant provisions and practices. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf

48. Eiropas tiesiskās sadarbības tīkls. Maksātnespēja. Horvātija. Pieejams https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-es-lv.do?member=1#toc_9

49. Jauja H., Zandersons A. Pētījums par tiesiskās aizsardzības procesa regulējuma efektivitāti. 2018.gads. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Zinojums_Par_tiesiskas_aizsardzibas_pr_oces_efektivitati.pdf

50. Pasaules banka. Principi efektīviem maksātnespējas procesa veidiem. 2016.g Pieejams <http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf>

- 51.** Parādu ārpustiesas atgūšanas likuma anotācija. Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/9728B10CEA3D95B6C2257953004A7F11?OpenDocument#b>
- 52.** LR Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu Intara Bistera un Aigara Strupiša atsevišķās domas, sakarā ar 2016.gada 31.marta spriedumu civillietā Nr.SKC-3/2016.
- 53.** International Bank for reconstruction and development program document for a proposed loan in the amount of euro 200 million to Republic of Latvia for a financial sector development policy loan, Pieejama:
<http://documents.worldbank.org/curated/en/402111468278331650/pdf/499370PGD0P1151e0only10R20091022411.pdf>